

І. ТУРКЕЛЬТАУБ

На шляхах українського театру

Театральний сезон в нашій столиці вже наближається до кінця. І хоча ще не час робити підсумки, хочеться зупинитися на деяких моментах, щоб надалі час від часу організовано й планово оглядати театральне життя.

Як завжди і скрізь, з маси всіляких підприємств, що претендують на художню вагу, доводиться одсіювати те, що справді цінне і на чім варт фіксувати увагу громадянства. Цього разу, на нашу думку, можна й треба говорити переважно тільки про два більші театри республіки, що стоять у центрі всього нашого театального життя. Ми маємо на увазі — драматичний театр „Березіль“ і Державну Оперу. Обома театрами відає Наркомос, утримує їх на своїй дотації і, значить, вони своєю діяльністю відбивають до певної міри театральну політику Наркомата. Ця політика знов же має якийсь напрямок і зв'язана з цілою системою нашої політичної освіти.

Коли йдеться про художню політику, треба мати на увазі, що в союзних республіках виразні тези Ц.К.Ц.К.П.(б) зустрічаються з своєрідними умовами національної політики держави. І може це перехрещення загального з національним нігде не виявляється в таких складних формах і не відбивається так гостро на художнім житті, як на Україні. Кожне завдання націоналізування мистецтва складне само по собі. В нас на Україні воно ще ускладнене тим, що треба задовольнити художні потреби кількох національних меншостей. Проти інших наркомосових вертикалів на мистецтво поки ще витрачаються зовсім малі кошти. Ясно, що робота провідних органів полягає в відшуканні засобів і вже само це звужує можливості і керовників театральної політики і тих, чий кошторис залежить від державного бюджету. Навіть ідеальна організація господарської сторони справи, — а від цього ми в театрі ще дуже далеко, — не забезпечує художнє підприємство від перебивок, а органи Наркомос'у від раптового ламання своїх планів. Тому до критики нашої художньої політики треба ставитися дуже обережно, а до оцінки наших художніх досягнень і перспектив більш-менш відносно. Для нормального розвитку мистецтва взагалі потрібне насамперед міцне економічне становище краю. А нашим підприємствам, як видно, довго ще доведеться ждати твердої економічної бази.

Оглядаючись на театральне життя України останніх років, можна простежити дві паралельні течії: швидке зменшення художньої продукції в театрах, що дають вистави російською мовою і так само швидке якісне й кількісне зростання роботи українського театру.

Було б наївно пояснити занепад російської театральної культури на Україні „нагінками“ на ню, — звичайним, стереотипним доводом туподумних міщан. В тім, що робиться з російським театром на Україні, є своя закономірність. Трохи подумавши, кожен знайде тут всі ознаки культурного катаклізма, очевидної історичної конечности. Для цього досить подумати за те, що Москва, ставши центром світової революції, обернулася одночасно і в центр передової російської культури. Натурально, що Москва почала притягати звідусіль все найталановитіше і найздатніше до життя, що існувало на полі художньої російської культури за її міською гряницею. Вся історія світового мистецтва показує нам таку саму концентрацію найбільших художніх сил в столицях і суспільно-політичних центрах. Мистецтво органічно тягнеться до таких місць, бо є певний і обмежений асортимент соків, що живлять його. В тім, що Москва стає подібна до Атен, для мистецтвознавця нема й не може бути нічого несподіваного. Коли б жодна союзна республіка не мала своєї самостійної національно-культурної політики, то все одно Москва привабила б до себе всіх найліпших робітників мистецтва, які зв'язані з російською культурою і в ній діють. До певної міри через усі роки революції і інші центри РСФРР вабили до себе ці елементи. Випадково 1918-1920 року на Україні зібралося багато російських художніх сил. То були утікачі з Росії, які сподівалися, що на Україні влада останеться в руках білогвардійців. Вони розійшлися по губернських містах України, найбільші групи їх скупчилися в Харкові, Києві, Одесі, і це випадкове скупчення багато хто вважає за стабілізацію.

Якщо російський театр в наслідок революції закономірно відривав для найбільших своїх центрів найліпші частини кваліфікованого художнього персоналу, — і то не від нас тільки, а й від Білоруси, — то український театр, що перед революцією тернів справжні нагінки, аж на Радянській Україні почав жити повним життям. Багаті творчі українські сили в театрі були й перше. Вони були або зовсім укриті, або, не по своїй волі розсіяні, розчинені по чужих художніх організаціях, дожидали кращого часу. Тільки з'явилася можливість, ці сили цілком нормально порвалися вгору і об'явилися. І треба щиро сказати, що кивати на штучне плекання української театральної культури і тільки ним з'ясовувати нинішнє піднесення українського театру так само нерозумно, як занепад на Україні російської сцени пояснити неіснуючими „нагінками“ на ню. Ось, приміром, оперетки ніхто не сіяв і не жав, навпаки кілька років з нею завзято боролися, а нині ця парость театального мистецтва буває з усіх щілин і кількістю театрів перебільшує усі інші. Значить, не в нагінках і не в протекціонізмі річ, а в об'єктивному стані речей. Тільки діалектика розвою всієї культури на Україні, в тім числі й художньої, могла привести до бурхливого піднесення укр. театру і якісного занепаду російського. В нас є десятки доказів на те, що в сприйманні сучасного театального глядача на Україні питання про мову виконання втратило колишню дражливість. Можна, скільки влізе, кричати про незнання й нерозуміння української мови, а факти нещадно переконують, що і глядач неукраїнець шукає в театрі перш за все мистецтва замість халтури, що мова виконання має вже тепер другорядну вагу

(принаймні для більшості глядачів) і що жаданий йому художній мінімум глядач таки дістає в українському театрі. Хто в цім сумнівається, нехай ознайомиться з касовими рапортками російської драми в Києві: там театр, в атмосфері активного супротивлення українізації, стоїть порожній, хоч його репертуар багато розмаїтший за репертуар української драми. Спитаймося, чому потрібний художній мінімум маємо в українському, а не в російському театрі? Дуже просто: як усе найлучче з російського театру відплило до берегів російської культури, то в російському театрі на Україні, за невеликими виїмками, осталося тільки те, що непотрібне передовій радянській Росії. Інакше кажучи в нас затрималося те нездарне й безідейне, або безпорадне й неактивне, що непотрібне жодній культурі. Натомість навколо української сцени, так само природньо, швидко скупчилися ідейні елементи, творчо обдаровані і наскрізь перейняті жадобою культурної роботи. Російський театр залишив нам тут епігонів, а український збирає круг себе починателів. Час, нарешті, все те зрозуміти. Ми, теоретики мистецтва, чудово знаємо, яким баластом, про всі позитивні свої дані, лягають часто на культуру традиції, як гальмують вони художній поступ. Перевага українського театру (і велика!) — та, що на нім не так сильно тяжать традиції минулого, що він вільніший від тягару задубілого консерватизму, що досі пригинає багато передових російських театрів. Відсутність традиції минулого (коли не вважати побутового театру, що нині стоїть відокремлено) дала змогу новому українському театрові йти часто своїм власним шляхом, прискорити темп свого розвою.

Прихована, не вичерпана перед революцією творча потенція, патос починання і брак традиційного вантажа, от ті три моменти, що в умовах радянської дійсности, з її характерною рисою — максимальною допомогою національній творчості, — сприяли народженню і розвитку української театральної культури. І хто стежив за українським театром, той знає, добре знає, що всі ліпші драматичні театри („Березіль“, ім. Франка, ім. Шевченка і ін.) виникли самостійно, стихійно, без ніякої участі Наркомосу. Ба й більше: Наркомосові звичайно дорікають, що стихія перескочила через його схеми й системи.

Тільки примхлива діалектика специфічного побуту революційної України могла примусити українську радянську художню суспільність ще два роки тому зажадати від Наркомпросу українізації опери. Інша річ, як у передових колах могла зродитися ідея — перенести в українську художню культуру найгірше відсталу і навіть, як кажуть, реакційну парость театрального мистецтва. І це має свої підстави. Нема що й казати: — не тільки в Європі, але й в РСФРР опера ще й досі є найконсервативніше з театральних видовищ. Європа тепер взагалі в порі музичного заходу. Опера занепадає там скрізь. Співці вмирають; їх місця не заступають нові. З оперовими композиторами — діється те саме. Одні вмирають, інші художньо маліють. Оперові театри з'їдають астрономичні державні бюджети, — і в цілій Європі прорікають опері швидко амбу. Віщують їй цілковите зникнення. На Україні про те все, певна річ, знали і знають, а проте торішнього року створили в столиці український оперовий театр. Скажуть,

українці з гонору хотіли за всяку ціну мати в себе все, навіть те, що вже гниє, аби тільки подобати на справжню державу. Сказати, звичайно, можна все, але треба бути послідовним. Чому не кажуть, що в Радянській Спільці повинна зовсім зникнути музика? Підстава на такі розмови існує така сама, як і для опери. Відомо, що в Західній Європі і в Америці цілком зникає поважна музика. Там жевріє ще так звана „орнаментальна музика“, ц. т. та, що має епатувати приголомшеного шаленим темпом життя буржуа. За авторитетним свідченням відомого музикознавця й критика Л. Сабанєєва стан музики в Західній Європі — катастрофічний („Новий Мир“ 1927, № 1). Музика там вироджується. Проте, жодному дурневі не спаде на думку казати, що в Радянській Спільці музика іде до загибелі. В музиці, як і скрізь, ми бачимо в себе свіжі памолодки і сподіваємося нових. І опера була зукраїнізована зовсім не на те, щоб на якийсь час законсервувати віджиту форму.

Ні, її взяли для того, щоб увілляти в ню живі соки молодого класу, що допіру починає жити. І от минув тільки один сезон, а вже відбулася ще одна несподівана метаморфоза. Опера обновилася, ожила, живущий дух перетворив і її.

Нам можуть нагадати тут мистецтвознавчий трюїзм про те, що мовляв кожний епосі відповідають певні відміни й форми мистецтва. А тому, мовляв, опера, зроджена придворним театром, не може жити там, де зникло навіть коріння, що її живило. Знаємо й це і пам'ятаємо, як бачите. Але розуміємо й інше, що коли держатися цієї тези схоластично, то, кінець кінцем, доведеться зробити висновок, що в нас не може жити жодна форма мистецтва, котрі існують нині. Залишімо таку роботу талмудистам, а самі зважмо те, що справді вимирають не те що окремі форми, а й цілі парості (буває!) мистецтва. Проте, секрет у тім, що ми вміємо пристосовувати до своїх потреб те, що маємо. Ховати за життя таке синтетичне мистецтво, як оперу, не варт, зразу ще. Про всю умовність оперового театру з його діялогом на вокалі й музиці, — опера ще переживе не одне покоління, тим більше, що широкі народні маси ніколи не мали до неї приступу і аж за радянської влади дістали змогу пізнати цю найбагатшу парость театральна мистецтва.

Тому, ідею створення української опери в основі треба визнати за правдиву. Можна скільки хотіти сперечатися про способи її створити, але то вже питання технічне, організаційного порядку, а не принципіальне. Життєздатність ідеї була доведена за першого ж таки сезону. Ось чому цілком нормально ще торішнього року постало питання про українізацію опери в усіх найбільших центрах України — Харкові, Києві та Одесі, постало і негайно відповідним способом було зреалізоване.

Отже на початок сезону ми мали на Україні великі українські театри драми і оперно-балетні — в Києві — „Березіль“ і оперу, в Харкові — держдраму ім. Франка і оперу, в Одесі — держдраму і оперу, в Нижнедніпровську — драму (театр ім. Заньковецької), на Донбасі — драму (ім. Шевченка) і кілька другорядних драматичних театрів. „Березіль“ перед початком нинішнього сезону переведено до Харкова, а на його місце послано франківців.

Ми не будемо говорити про те, доцільно, чи недоцільно було брати „Березіль“ до Харкова і відсилати франківців до Києва. Як кожна медаль має два боки, і ця операція має свої позитивні й негативні риси. Нас у даному випадку не цікавить невідомий ще результат перевodu. Безперечно одно, що столиці треба було показати такий театр як „Березіль“, а театрові корисно попрацювати в центрі громадсько-політичного життя Республіки.

За п'ять років свого існування „Березіль“ пройшов величезний і, загалом, досить вільний художній шлях. Шлях цей ще жде на свого дослідника й історика і в кожному разі вартий докладної монографії. На жаль ми, в нашому побіжному огляді не маємо змоги говорити про це навіть у загальних рисах. Одно можемо сказати, що вихідна точка театру остається міцна. Театр виразно перейнятий класовою ідеологією пролетаріята, працює, згідно з своєю платформою, в царині радянського будівництва способами мистецтва і має певну тенденцію зміцнення ідей соціальної революції. Маючи мистецтво за конче потрібну суспільну функцію, „Березіль“ вважає зміст і форму в мистецтві за рівноцінні елементи.

„Березіль“ по суті своїй — театр експериментальний. Він намагався переважно відшукати відповідну до нашого часу форму. Театр перейшов послідовно ряд етапів, об'єднаних одним жаданням — розбити стару театральну традицію. Не можна сказати, щоб „Березіль“ зовсім увійшов впливу інших театрів, особливо передових російських, що переводили аналогічні шукання. Та за наших часів цілковита культурна ізоляція взагалі — річ неможлива. Але ще більше несправедливо було б сказати, що в „Березиль“ не було своїх власних шукань. Безперечно, що щось своє, ще й до того національно-революційне, дав сам театр. Переїзд „Березоля“ до Харкова засягав його в момент відпластування від нього того лучшого, що набралось за минулий час роботи, і потягу до якогось перелому.

Харківський сезон „Березиль“ розпочав п'єсою Кромелинка „Золоте черево“. Театр побачив у п'єсі значний соціальний кістяк і він ухопився за неї. Проте, нам здається, що тут сталася прикра помилка. „Золоте черево“ — звичайнісінький європейський фарс з легким глузуванням з захланности не зовсім великого буржуа. Тема людської зажерливості — досить стара, і витягати її знов на світ була б рація тоді, коли б оброблення давало дійсну соціальну насиченість. Але як цього нема, а сама п'єса дуже довга і дуже нудна, не має абсолютно ніяких стійностей, то ждати, що вона когось задовольнить, було ризиковано. На лихо, спектакль показали, як визнає сам Л. Курбас, що ставив його, наполовину недоробленим. Не диво, що п'єса не мала достатнього успіху і її довелося після кількох вистав зняти з репертуару. Тим часом і вона ще раз потвердила, що в „Березолі“ Україна має великий і культурний театр з колосальними можливостями „Золоте черево“ не зовсім задовольняло акторським виконанням, але режисерський розмах — солідний.

Дивлячись на такий спектакль, кожен, хто розуміється на театральнім будівництві, повинен був признатися, що „Березиль“ — театр європейського масштабу і що його сміло можна ставити в ряд з найлуччими театрами РСФРР.

І „Жакерія“ і „Шпана“ — продукти торішньої роботи „Березоля“ у Києві. Умовно-романтичний стиль „Жакерії“ демонстрував великий художній смак і гостру режисерську вигадку молодого режисера Тягно, а огляд-скетч „Шпана“ — п'єси зовсім нікчемної, показали глядачеві, що „Березіль“ має міцний акторський склад і ще одного молодого вигадливого і талановитого режисера — Бортника. Те саме що до акторів потвердив спектакль „За двома зайцями“, поставлений талановитим режисером Василько, що вже покинув „Березіль“.

Постановка „Седі“ виявила ще одного яскравого режисера — Інкижинова. Це справді соковитий спектакль. Він прикметний тим, що в нім „Березіль“ зважився підійти щільно до реалізму. Спроба вийшла надзвичайно щаслива, і наводить на думку, чи не сюди, до здорового реалізму, слід театрові круто повернути взагалі.

Новина „Березоля“ — „Пролог“ примушує говорити про весь театр з великою пошаною. І п'єса слабка, і робота коло спектаклю знов таки недороблена, але який яскравий і постановщик Л. Курбас і цілий театр в цьому спектаклі. Ми маємо в Курбасі першорядного майстра сцени — дотепного, глибокого, з справжнім художнім смаком і гострим відчуттям театральності.

Курбас — знамено для „Березоля“. Але коло нього прекрасний штаб молодих і талановитих режисерів — гордощі театральної України. На жаль і сам Курбас і весь театр блукає поміж трьома соснами безрепертуарності. Часом просто не зрозуміти репертуарної лінії цього театру. З одного боку „Березіль“ ніби ревно охороняє свою самотність, а з другого, — він, як і інші театри, уперто йде по лінії найменшого опору. Можна без кінця кричати про те, що в нас репертуарний голод, що нема чого ставити, але мусимо констатувати і той чудний факт, що той же „Березіль“ уперто обминає ту драматургію, яку вже маємо. Нехай що кажуть, а українська драматургія має вже таких письменників як Куліш, Мамонгів, Дніпровський і Кочерга. До них можна додати Красовського, нині вже Панченка. А в „Березоля“, такого гордого в своїй самотності, не завважно навіть бажання підійти ближче до українського драматурга. Коли навіть розглядати п'єсу тільки як сценарій для режисерського оброблення, то вже краще брати для постановки таку, яка має літературну вартість. Я скажу, що „Березіль“ сміливо міг би використати для свого репертуару чимало п'єс сучасних українських драматургів. І він не тільки заповнив би прогалину в репертуарі, але й безумовно допоміг би тим появі нових п'єс. А так, див'ячись на „Березіль“, ставлять, але вже всяку макулатуру і інші українські театри, і український драматург фактично не має для своїх творів театральної сцени. Чого ж так ставиться „Березіль“ до сучасних українських драматургів?

Все таки і в „Золотому череві“ і в „Седі“ помітно, що театр примушений зважати й на автора. Я переконаний, що це не випадково. Ми видимо йдемо до того, що театр взагалі, незалежно від того, яких естетичних норм і форм він додержується, поверне раніше чи пізніше своє місце головним його елементам — акторові й авторові. Режисерській диктатурі в театрові має прийти край. Завдання режисера — бути допоміжним, хоч і важливим діячем. Його річ — організувати весь спектакль в цілості, але організувати не на шкоду тому,

хто грає і кого грають. І в „Шпані“ і в „Седі“ і навіть у „Пролозі“ актор має вже місце і становище, які йому належать. Я підкреслюю навіть, бо з Курбаса, як і з Меєрхольда більше ніж у якого небудь іншого режисера маємо диктатора, що боїться обмеження своєї влади й ролі. Як судити з останніх постановок театру РСФРР, автор там теж починає відновляти порушену рівновагу. По всьому видно, що дуже хутко прийде до того й „Березіль“. Це — річ немінуча, бо в противному разі глядач зовсім відцурається театру. Сама форма без змісту сучасного глядача драматичного театру ніколи й ні за що не задовольнить. Тому то й вважаємо, що керовники „Березоля“ мусять добре про це подумати і пригадати собі, що вони тільки частина цілої нашої культури, а не острів на безкрайому океані. Культура потребує міцної драматургії, а ігноруючи те, що вже є, ми тим затримуємо появу нового. „Березіль“ як найміцніший і найкультурніший театр, повинен за всяку ціну стимулювати появу своєї власної національно-революційної драматургії. Це його повинність перед всеукраїнською культурою, перед її майбутнім. Приклад „Березоля“ добре вплине на інші українські театри.

Той самий гріх, але дещо іншого відтінку, має й українська опера. Правда, тут справа стоїть багато складніше.

В нинішньому сезоні, як уже зазначено, створено три оперних театри (Харків, Київ, Одеса), де всі спектаклі дають українською мовою. Коли питання про організацію оперного об'єднання було розв'язане, треба було розв'язати і те, яким шляхом вести справу. Ясно, що нікому не спадало на думку розпочинати цілий гармидер, щоб перекладати старе оперне лахміття на українську мову. Гасло українізації опери від першого початку усі розуміли так, що треба творити українську оперу, цеб-то оперу з оригінальною українською музикою і сюжетом, що цілком відповідала б вимогам нашого часу. Малося на увазі, певна річ, що перш за все буде використаний той матеріал, який уже є в оперній літературі. Тим часом, хоч оперний сезон у всіх трьох містах уже закінчується, жодна українська опера не бачила ще світу в театрах оперного об'єднання. Перед відкриттям сезону, ставлення опер вимагав і сам Наркомос, що відає оперним об'єднанням, і пленум всеукраїнського музичного товариства ім. Леонтовича. Цей самий пленум жадав асигнування потрібних сум для спеціального замовлення композиторам нових українських опер. Таке жадання було безперечно раціональне. Азербейджан і Грузія, які вчасно зробили таке замовлення, мають у себе оперні театри, що держаться більше як на половину національним репертуаром. Для України замовлення можна було здійснити тим легше, що й сама Україна має вже солідних композиторів, та й в РСФРР є чимало видатних композиторів, тісно зв'язаних з Україною. Між іншим, композитори Грузії постачали оперну музику для Азербейджану і Грузії. Однак, замовлення на українську оперу поки що нема і в ц'м, незалежно від усіх досягнень або дефектів в роботі оперного об'єднання, дуже прикра помилка. Опера ще більше як драма потребує стимулювання. Треба збудити до великої роботи сили наших композиторів. І хто знає, може сьогочасна бідність оперної літератури в Європі ще раз потвердить нашу тезу, що в мистецтві ренесанс приходить від свіжих

класів і від націй, що під їх захистом відроджуються. Українські робітничі і селянські маси мають дуже багато живих соків і надія на оживлення музики й вокального мистецтва далеко не ілюзорна, бо український нарід належить до найбільш музичних і співучих народів світу. На великий жаль, українізатори нашої опери про це забувають. Правда, вони мають одно маленьке виправдання. За планом оперного об'єднання процес цілковитої українізації оперних театрів має бути здійснений протягом трьох років. На перший рік своєї роботи оперне об'єднання дивиться як на спробу, яка повинна допомогти до початку другого року зважити ситуацію і дати змогу діяти далі з більшою певністю. Я мушу зауважити з цього приводу, що спроба і то чудова була вже торішнього року, коли українізовано оперу в Харкові. Вже тоді було ясно, що належно поставлена українська опера, з допомогою держави, має всі шанси на безболізне існування. А нинішній сезон ще ясніше показав, що страх за мову оперного лібретто з самого початку був цілком безпідставний. Як я вже вище відзначав, глядач охоче дивиться і слухає п'єси українською мовою, жадаючи від театру одного, щоб у ній було цікаво. Кілька видатних вокалістів, в тім числі і славетний тенор Собінов, що виступав в Харкові в опері Вагнера „Лоенгрін“, заявили, що українська мова надзвичайно вдячлива для вокального мистецтва. Вона надається до музики легше ніж яка інша. І співці—художники співають нею з не меншою охотою, ніж вони свого часу співали по італійському.

Одним словом, як не підійти до питання, очевидно, що стимулювати оперу треба з більшою енергією. Багато шкодило і шкодить те, що в оперному об'єднанні дуже нещасливо уложилася організаційна частина. Тут безліч помилок, дуже прикрих, що цілком розхитали в нинішньому сезоні всю справу. Звідси і втрата загальнокультурної перспективи, звідси і дуже малі досягнення формального характеру.

Українізована харківська опера минулого сезону дала кілька справді блискучих постановок опери („Севільський цирюльник“, „Намісто мадонни“, „Долина“) і балета („Лебедине озеро“, „Корсар“). Ці постановки з кожного погляду були такі цікаві й грандіозні в своїх намієннєх, що про них з похвалою говорили далеко за межами нашої республіки. Найяскравіше виявилися намієннєх української опери в балеті. Тут підняли класичний балет на такий п'єдестал, так його освітили, що про подібний тріумф могли мріяти тільки в роки найбільшого розцвіту класичного танцю. Через те постановки нинішнього року,—самі по собі, в порівнанні напр., з російськими оперними театрами, значні,—поблякли. Адміністрація не спромоглася забезпечити для столиці кваліфікований кадр співців, а на самій лише обстанові спектаклів виїхати не вдалося. А з балетом зовсім вийшло погано і він не міг задовольнити глядача ні сценічним оформленням, ні хореографією. А як нічого не було зроблено для вистави оригінальних українських опер, як не поставлено жодного українського балету, то вражіння від першого циклу оперно-балетних спектаклів осталося прикро-неприємне.

В полі зору театрального оглядача є кілька інших театрів столиці. Але вони, мало що додаючи до загально-театральної культури,

зовсім не роблять художньої погоди. Не на них можна було б базувати наше культурне відродження.

Висновки?

Нехай зимовий сезон не спромігся дати того, чого від нього сподівалися. Вагу має те, що ми все таки не стоїмо на місці. Вагу має, що бодай через тяжкі й утратні помилки ми все таки йдемо до поглиблення творчості в театрі, до зміцнення наших власних театральних підприємств, зростаємо вглиб і вище.

Тепер треба, щоб мистецтвом ще дужче зацікавилися радянські громадсько-художні кола. Мистецтво не терпить ізоляції. Воно мстить за неувагу і байдужність. Театр найбільше потребує уваги. Дуже це складний художній організм, дуже багато в нім шрубок, які треба доглядати.

Радянська художня суспільність має право і може показати театрам їх культурну перспективу. Треба раз на завжди засвоїти, що в умовах національно-революційного відродження театр не є тільки замкнене в собі художнє підприємство. Він цінний, як одна з найважливіших ланок в ланцюгу культурного ренесансу, а тому крім режисера й актора потрібна перспектива і для драматурга й композитора. Культурі всі потрібні однаково. А можливостей для всіх сила силенна.

Справжнє культурне будівництво на Україні що-йно починається.

С. ПЕВЗНЕР

Господарча робота сільсько-господарчої кооперації України 1925—26 року і перспективи її діяльності на 1926—27 р.

Минулий 1925/26 рік був досить сприятливий в житті української с.-г. кооперації.

Гарний врожай збіжжя і технічних культур (буряка, махорки, хмелю) і швидке відновлення скотарства з одного боку, а з другого спеціалізація робіт кооперації через утворення окремих організацій з певно визначеним обсягом діяльності, а також поліпшення постановки роботи самої сільсько-господарської кооперації на Україні, зміцнило її зв'язок з селянським населенням УСРР.

Зміцнення зв'язку сільсько-господарської кооперації з селянством, що виявилось в зростанні його господарського обслуговування як в збуті сільсько-господарської продукції, так і в продажу селянству потрібних йому фабрикатів продукційного значіння, збільшило кількість селянських господарств, які стали членами сільсько-господарської кооперації (число членів її зросло за рік від 1.319.900 майже до 1.586.000 циб-то на 20%).

Збільшення числа членів і загальне зміцнення їх господарського обслуговування підвищили торговельні обороти української сільсько-господарської кооперації за 1925/26 рік на 82,8% проти 1924/25 року. Хоч зростання торговельних оборотів с.-г. кооперації на Україні за 1924/25 рік було ще вище (100%) проти попереднього року, все-ж пам'ятаючи, що загальний темп розвитку народного господарства Спілки РСР рік від року затримується, зростання оборотів с.-г. кооперації України за 1925/26 р. (82%) треба визнати за надзвичайно велике, бо загальний торгово-посередницький оборот на Україні збільшився за 1925/26 рік тільки на 63,7%.

По окремих галузях торгової роботи—от як збут продуктів сільського господарства й постачання фабрикатів—продажний оборот системи с.-г. кооперації в 1925/26 році проти 1924/25 року, розподіляється між окремими ланками системи в такий спосіб (див. табл. на стр. 236).

Таблиця показує, що в 1925/26 році с.-г. кооперація України збільшила свої обороти на 203.044.000 карб., або на 82,8%; це сталося переважно коштом збільшення збуту продуктів с.-господарства, бо оборот в цих операціях збільшився на 150.420.000 карб. (100,3%), а операції продажу фабрикатів дали тільки збільшення на 52.624.000 карб.

(52,8⁰/о) (в 1924/25 році зростання „збутових“ операцій виносило 135⁰/о, а продажу фабрикатів — 68⁰/о).

(в карбованцях)

НАЗВА ОРГАНІЗАЦІЇ	1924 — 1925 рік			1925 — 1926 рік		
	Операції збуту с.-г. продуктів	Операції продажу фабрикатів	Разом	Операції збуту с.-г. продуктів	Операції продажу фабрикатів	Разом
С.-госп. товариства . .	87.438	66.872	154.310	135.000	92.000	227.000
Спілки с.-г. тов.-тв. універсальні	19.675	23.781	43.456	55.734	37.926	93.660
Спеціальні	—	—	—	12.000	3.000	15.000
Разом по спілках .	19.675	23.781	43.456	67.734	40.926	108.660
„Сільський господар“ .	12.184	8.768	20.952	37.187	18.818	56.005
„Добробут“	5.151	299	5.450	16.016	326	16.342
„Кооптах“	6.565	—	6.565	9.839	—	9.839
„Плодоспілка“	—	—	—	415	274	689
„Укрсельцукр“	14.364	—	14.364	29.606	—	29.606
Разом по центрах с.-г. кооперації .	36.264	9.067	47.331	93.063	19.418	112.481
Разом по всій системі с.-г. кооперації	145.277	99.720	245.097	295.797	52.344	448.141

По окремих ланках системи с.-г. кооперації помітно таке зростання оборотів в 1925/26 р. проти 1924/25 року:

НАЗВА ОРГАНІЗАЦІЇ	Збільшення операцій збуту продуктів сільського господарства		Збільшення обороту продажу фабрикатів		Разом зростання оборотів	
	на		на		на	
	Карбов.	0/0 ⁰ /о	Карбов.	0/0 ⁰ /о	Карбов.	0/0 ⁰ /о
В с.-господ. т.-вах . .	48.000.000	55	25.128.000	37,5	73.128.000	47,4
Спілках	48 059.000	244	17.145.000	72,0	65.204.000	150,0
Центрах	54.800.000	143	10.350.000	11,4	65.150.000	140,0

З вищенаведених даних видно, що найбільше зростання оборотів було по спілках с.-г. кооперації; це залежало від покращання їх фінансового стану, почасти тому, що правительством дано їм дотацію в сумі 675.000 крб., а почасти з тої причини, що збільшилися їх прибутки завдяки високій торговій кон'юктурі, — так було в першій половині 1925/26 року — все це дало їм можливість ширше охопити свою периферію в розумінні більшого господарського обслуговування її.

Вищезазначеними причинами треба пояснити в значній мірі й зростання оборотів в центральних організаціях с.-г. кооперації.

Значне збільшення оборотів с.-г. кооперації протягом 1925/26 р. піднесло питому вагу української с.-г. кооперації в народньому господарстві України, наприклад, коли в 1924/25 р. оборот системи с.-г. кооперації становить 8,9% загального торгово-посереднього обороту України, то в 1925/26 р. питома вага сільсько-господарської кооперації збільшується вже до 11,6%.

Участь сільсько-господарської кооперації в обороті селянських господарств, що до продажу ними продуктів своєї продукції, виносить в 1924/25 році 17,3%, а в 1925/26 р. підвищилася до 21,8%. Такі загальні цифри. Коли ж ми звернемо увагу на окремі деталі, то побачимо, що більші досягнення сільсько-господарської кооперації в справі обслуговування селянського населення.

Зі всього збіжжя (135 мільйонів пудів), що зібрали всі державно-кооперативні заготовителі в часі кампанії 1925/26 року, через систему сільсько-господарської кооперації перейшло 40.000 тисяч пудів, що становить 29,6% загального розміру заготовок державно-кооперативного апарату.

З 1.155.000 пудів махорки, що заготовили всі державно-кооперативні заготовувачі протягом кампанії 1925/26 р., через систему сільсько-господарської кооперації, тільки в централізованім порядку (через „Сільський Господар“) перейшло 1.163.000 пудів, цеб-то 37% всіх заготовок планових заготовителів.

Централізована участь сільсько-господарської кооперації в заготовках хмелю на 1925/26 рік становить 25.530 пудів, цеб-то 87,8% цілої кількості хмелю, що її наготували всі державні кооперативні заготовувачі.

Багато також важить сільсько-господарська кооперація в справі заготовки яєць — тут її участь становить не менш як 40—50%.

Коли ми поглянемо на продаж селянам фабрикатів продукційного значіння, то й тут питома вага с.-г. кооперації дуже велика. Із загального збуту с.-г. машин на Україні на суму 26 мільйонів карбованців протягом 1925/26 року через систему сільсько-господарської кооперації перейшло машин приблизно на 18.000.000 карбованців, цеб-то майже 70% загального розміру с.-г. машино-постачання на Україні за минулий рік.

У продажу лісу на широкий ринок участь сільсько-господарської кооперації навіть централізованим порядком становить за 1925/26 рік щось 30% (на суму приблизно 7.000.000 карбованців).

Досить значна також питома вага сільсько-господарської кооперації у продажу чорних металів. С.-г. кооперація продала чорних металів протягом 1925/26 р. майже на 3.000 тис. карбованців, що

дає 35% загального продажу чорних металів на Україні всіма державно-кооперативними організаціями для потреб широкого споживання.

Ось які господарські досягнення сільсько-господарські на Україні за 1925/26 рік.

Але ці досягнення не задовольняють с.-г. кооперацію, і вона визначила собі на 1926/27 рік шляхи дальшого охоплення селянського господарства України, як в збуті їхньої продукції, так і в постачанні їм фабрикатів продукційного значіння.

Виходячи з досягнених уже результатів, також із загального стану українського сільського господарства, із намагання забити приватний капітал на ринках сільсько-господарської сировини і, нарешті, сподіваючись державної допомоги в сумі 2.200.000 карбованців для загального закріплення фінансового стану сільсько-господарської кооперації, „Сільський Господар“ розробив такий план господарської діяльності сільсько-господарської кооперації України на 1926/27 рік.

План розвитку оборотів с.-г. кооперації на 1926/27 р.

НАЗВА ОРГАНІЗАЦІЇ	Обороти продажу продуктів сільського господарства	Обороти продажу фабрикатів продукційного характеру	Весь передбачений торговий оборот с.-г. кооперації
С.-г. товариства . . .	208.713.000	95.000.000	303.713.000
Спілки: універсальні .	105.840.000	45.360.000	151.200.000
Спеціальні	22.800.000	3.600.000	26.400.000
Разом спілки . . .	128.640.000	48.960.000	177.600.000
„Сільський Госп.“ . . .	60.300.000	31.651.000	91.951.000
„Добробут“	21.377.000	3.170.000	24.547.000
„Кооптах“	16.184.000	5.401.000	21.585.000
„Укресельцукр“	32.190.000	—	32.190.000
„Укрбурякспілка“ . . .	—	1.386.000	1.386.000
„Плодоспілка“ . . .	1.903.000	760.000	2.663.000
Разом центри с.-г. кооперації . . .	131.954.000	42.368.000	174.322.000
Разом вся система с.-г. кооперації .	469.307.000	186.328.000	655.635.000

З наведеної таблиці видно, що по 3-х ланках системи с.-г. кооперації передбачається таке збільшення оборотів 1926/27 р. проти 1925/26 року:

	Передбачається збільшення оборотів збутових операцій		Передбачається збільшення оборотів продажу фабрикатів		Разом передбачається таке збільшення оборотів	
	В карбов.	У 0/00	В карбов.	У 0/00	В карбов.	У 0/00
По товариствах	73.713.000	54,6	3.000.000	3,2	76.713.000	37,8
По спілках	60.906.000	90,0	8.034.000	21,0	68.940.000	63,8
По центрах	38.891.000	41,7	22.950.000	12,0	61.841.000	54,8
Разом	173.510.000	58,8	369.840.000	22,3	207.496.000	46,3

Збільшивши так свої обороти, с.-г. кооперація збільшить і свою питому вагу в народньому господарстві Української Республіки.

В торгово-посередницькому обороті цілої Республіки, оборот с.-г. кооперації буде мати вже не 11⁰/₀, як було в 1925/26 р., а 12,8⁰/₀, в продажу селянством своєї продукції с.-г. кооперація буде мати 31⁰/₀ проти 21,8⁰/₀. 1925/26 р.

В наміченом Державою загальнім розмірі державно-кооперативних, або так званих планових заготовок збіжжя (191.000.000 пудів), заготовки системи с.-г. кооперації становитимуть не менш як 39,7⁰/₀ або кількосно 75.000.000 пудів.

Збільшиться також питома вага сільсько-господарської кооперації в 1926/27 р. в збуті селянством таких продуктів сільського господарства як махорка й хміль.

Передбачається, що не менш як 80⁰/₀ махорки селянство продасть через систему с.-г. кооперації, а збут хмелю передбачається охопити на 85⁰/₀ с.-г. кооперацією. Таке значне охоплення с.-г. кооперацією селянського збуту цих культур пояснюється монополією, яку дала держава „Сільському Господареві“ на заготовку цих культур.

Дуже велике має бути значіння с.-г. кооперації України протягом 1926/27 року і в продажу фабрикатів селянству. Наприклад, через систему с.-г. кооперації передбачається продати приблизно 35⁰/₀ лісу зі всієї кількості, яку відпущено ліспромисловістю для потреб широкого споживання.

С.-г. машин передбачається пропустити через систему с.-г. кооперації не менш 80⁰/₀ (проти 70⁰/₀) тої кількості, яку дасть промисловість для потреб України. Що до металів — то тут теж збільшиться роль с.-г. кооперації. Коли в 1925/26 р. роль самих централізованих (через „Сільський Господар“) продажів заліза промисловістю с.-г. кооперації становила 11,7⁰/₀ всього продажу заліза плановим торговим організаціям України, то на 1926/27 рік визначається, що ці централізовані продажі промисловістю заліза с.-г. кооперації збільшаться до 16,9⁰/₀ всього продажу промисловістю заліза для потреб масового споживання.

Характерно в торговому плані с.-г. кооперації України на 1926/27 р. те, що передбачається збільшення ролі як центральних так і особливо районно-союзних організацій в загальнім торговім обороті системи.

В 1925/26 р. союзи становили 24,1⁰/₀, а центри 25⁰/₀ у загальнім торговім обороті системи с. - г. кооперації, а на 1926/27 рік намічено збільшення ролі союзів до 27,1⁰/₀, а центральних організацій до 26,5⁰/₀. Це намагання побільшити обороти другої та третьої ланки системи треба визнати за цілком нормальне і природне, бо збільшення оборотів цих ланок намічене коштом зростання їх господарських зв'язків з периферією. Збільшення господарського обслуговування кожною ланкою системи своєї периферії дасть можливість і в організаційному відношенні міцніше зв'язати всю систему і тоді центральним організаціям легше буде переводити через всю систему с. - г. кооперації єдину політику, відповідну загальним інтересам державної політики.

Друга особливість торгового плану на 1926/27 рік полягає в тім, що в нім розмір головніших операцій по збуту продуктів сільського господарства базується на сталих умовах, складених між центральними організаціями та організованими споживачами цих продуктів.

Цілком сталі умови з держпромисловістю і споживчою кооперацією надають вищезгаданому планові цілком реального характеру і гарантують його виконання з боку фінансового.

Хроніка

ІСТОРІЯ РЕВОЛЮЦІЇ

* До десятих роковин Жовтневої революції. Різні інституції і установи Союзу вже розпочали підготовчу працю до переведення святкування десятих роковин Жовтневої революції. В цьому напрямку провадиться робота і в УСРР. Наркомос намітив вже план і тепер його детально розробляють відповідні відділи.

З цього приводу у відділі Мистецтв відбулася спеціальна нарада, що обмірковувала, як провадити святкування по лінії мистецтв.

Насамперед нарада ухвалила організувати низку конкурсів. Досвід минулих років показав, що закриті конкурси не завжди дають бажані наслідки, тому нарада ухвалила організувати конкурси як закриті, так і відкриті. По відкритому конкурсу кваліфікованим особам буде замовлена опера, симфонія і драматичний твір, а закритий конкурс буде оголошений на хор, пісню квартет і п'єсу для робітничо-селянського театру.

Учасникам відкритого конкурсу гадають дати деяке матеріальне забезпечення в спосіб видачі авансів.

Що до масових видовищ, то ухвалено оголосити закритий конкурс на сценарій.

В справі організації конкурсу на літературні твори, нарада ухвалила скликати збори з представників усіх літературних організацій.

Крім того, визнано за доцільне організувати виставку образотворчих мистецтв.

Для розробки плану конкурсу утворено спеціальну комісію в складі Смолича, Горбенка та Козицького.

* Збірник про радянське мистецтво. Ленінградський інститут історії мистецтва випускає серію збірників про радянське мистецтво за 10 років. Один збірник буде присвячений матеріалам про театри й театральне життя років революції. Для цього в інституті організується „дні спогадів“ робітників мистецтва. Відбулися засідання, присвячені театрові народної комедії (1920 — 21 р.р.), театрові Нової Драми (1922 — 23 р.р.), постановці „Макбета“ в цирку 1918 року, виникненню державного агітаційного театру (1920 р.).

* Відділ Комінтерну музею революції останніми часами здобув багато матеріалу зі світового революційного руху.

Серед нових експонатів треба відзначити подарунок німецької компартії — прапор робітничої спілки 1869 року й матеріал що до повстання на о. Яві.

* Увічнення пам'яті революціонерів. Конференція наукових робітників в Одесі, щоб відзначити 10-ти роковини жовтня, ухвалила увічнити пам'ять видатних революціонерів: народовольця Желябова, Ковальського, першого наркомюста України Хмельницького, а також основоположника першої в Росії соціалістичної робітничої організації південно-російського союзу робітників — Заславського. Одночасно конференція ухвалила відкрити в Одесі інститут для вивчення російської революції ім. Заславського та надати одеському Сільгоспінституту ім'я Желябова, а одеському Інгоспу ім'я Хмельницького.

* Музей Ілліча в Ленінграді. На Ленінській вулиці буд. № 48 (кол. Широка) в помешканні, де жив Ленін від 8-го квітня до 5-го червня 1917 р., влаштовується „Музей Ілліча“. Петроградський райкомунвідділ вжив заходів звільнити кол. помешкання Елізарових, де жив Ленін. Музей революції, до чийого відання переходить це помешкання, відновлює обстановку житла Володимира Ілліча й його близьких. А. Е. Елізарова обіцяє надіслати деякі з колишніх речей, серед них ломберний столик з ящиком, де Володимир Ілліч ховав папери. В помешканні Ілліча буде вивішено на помітному місці недавно знайдений Іспартом протокол трусу, вчиненого в помешканні Елізарова в липневі дні. В цій протоколі зафіксовано допит Н. К. Крупської, яка свідчила, що Володимир Ілліч вже три дні не приходив до дому.

* Пам'ятник тов. Артемові. Комітет для спорудження в Харкові пам'ятника т. Артемові намітив поставити пам'ятника на майдані Тевелева, проти будинку міськради.

* Виставка єврейського друку. На 10-ті роковини Жовтневої Революції катедра євр. культури при УАН готує виставку єврейської друкованої продукції за роки 1917—1927. У програму цієї виставки входить все, що надруковано єврейською мовою: різні

органи преси (партійні, приватні, армейські часописи то-що) книжки, брошури, метелики (відозви, об'яви, декларації, офіційні розпорядження, вибо ні списки то-що плакати або мішані речі, — з єврейською мовою теж (російсько-єврейські, українсько-єврейські то-що).

Це все за часи передодня революції, інтервенції, гомадянської війни, і виставка повинна дати картину того, як революція підготовлювалась, як її переведено, як вона боролася і як нарешті перемогла; як тут поведилися різні класи, групування, партії то-що.

ПАМ'ЯТНИКИ КУЛЬТУРИ

* Охорона Всеукраїнського музейного городка. За ініціативою Наркомосвіти президія ВУЦВК'у ухвалила постанову про з ходи в справі охорони Всеукраїнського музейного городка (колишня київсько-печерська лавра). З території лаври вирішено виселити всіх стор-ніх мешканців, в першу чергу, ченців, а також ріжний злочинний елемент. Народньому Комісаріатові Соціального Забезпечення запропоновано вернути взате ним в лаврі майно, що має історичну цінність. Наркомюстові доручено притягти до відповідальности осіб, що розтягали майно лаври, винозили меблі, зруйнували чотирі кам'яні будівлі і т. інш. Київському Окривконкомові запропоновано збільшити охорону лаври та її історичних пам'ятників.

* Історичні матеріали. В жовтні 1926 року було перевезено на Україну із Москви понад 2000 пудів цінних історичних архівних фондів українського походження часів XVII — XVIII століть — установ „Малоросійської Колегії“, „Генерального Військового Суду“ то-що. Цими ж днями будуть перевезені до центрального Архівного Управління УСРР й історично-революційні матеріали періоду Жовтня та громадської війни, що були висезені з України під час громадянської війни до Росії. На подання Центрархіву РСФРР (в наслідок заяви ЦУ УСРР), Всеросійський ЦВК вже погодився на цю передачу.

* Захист пам'ятників старовини. Всеукраїнський археологічний комітет та Київський комітет охорони пам'ятників мистецтва звернулися до Укрголовнауки зі звітною запискою, в якій зазначають, що єдині в світі по своїй художній вартості фрески в Софіївському соборі руйнуються й гинуть. Обидва комітети прохають вжити заходів, щоби врятувати історичне багатство.

* В українському музеї мистецтва. Харківський музей українського мистецтва влаштовує виставку сучасної укра-

їнської графіки. Виставку намічено відкрити в березні. Вона охопить книжні ілюстрації, обкладинки, видавничі знаки й взагалі все, що має графічний характер. Музей тепер почав зібрання пот ібно-го матеріалу від установ, організацій та окремих громадян.

* Невидірювана праця Карла Маркса. Цими днями виходить з друку невідома досі велика праця Карла Маркса „Критика людської філософії права“. Рукопис знайдено в архіві німецької с.-д. партії.

* Нова книга про В. І. Леніна. У виданню Академії Наук має вийти книга наукового робітника Карпова „Володимир Ілліч Ленін, як критик реакційно-буржуазної філософії“.

їнської графіки. Виставку намічено відкрити в березні. Вона охопить книжні ілюстрації, обкладинки, видавничі знаки й взагалі все, що має графічний характер. Музей тепер почав зібрання пот ібно-го матеріалу від установ, організацій та окремих громадян.

* Окружний музей. З ініціативи окружного краєзнавчого товариства в Тульчині утворюється окружний музей. Музей матиме три відділи: історично-побутовий, природничий, економічний.

* Цінний здобуток. Вінницька філія всенар. бібліотеки одержала недавно рукописну книгу з віршами гала. поета Ю. Дзвінки, в гарних палітурках книгу цю передав І. Янюк, що врятував її року 1915 з помешкання Українськ. Наук Т-ва ім. Шевченка у Львові підчас окупації міста російським військом І. Янюк знайшов цю випадково цілілу книгу в помешканні Наук Т-ва на підлозі, що вкрита була цілими купами пошматованого паперу з бібліотечних книг, рукописів та документів.

* П'ятиріччя музею книги. Одеський Музей книги цими днями святкує свої п'яті роковини. Музей має 4 тис. найцікавіших зразків книжок, в тому числі й цінні антикварні експонати. Музей має, наприклад, біблію, що її друкував перший руський друкар Іван Федоров у 1554 році. У східному відділі музею є перша літографічна книжка „Сказаніє о Руслане“ і книжка на дерев'яних дощечках, писана камборджиською мовою. Вельми цікаві книжки-ліліпути; деякі з них завбільшки з ніготь, серед них є „Боже-ственна комедія“ Данте, що її виготовляли французькі друкарі для всесвітньої преси в Парижі в 1878 році. Для цієї книжки було виготовлено спеціальний шрифт і кожна літера шрифту була завбільш-и за чорнильну крапку. Знавці оцінюють цю книжку на кілька сот тисяч карбованців. У відділі газет особливу увагу звертає „Весник Южной России“ з 1821 року. Це перша одеська друкована газета, що її видавав одеський генерал-губернатор французькою мовою.

* В Парижі знайдено українські історичні матеріали. Науковий співробітник ВУАН'у Борщак, випадково знайшов у паризькому національному музеї цілком невідомі досі документи гетьмана Мазепи, генерального писаря Орліка і Войнаровського. Документи стосуються моменту переговорів Мазепи з Францією і Швецією про перехід його на бік Карла XII, а

також мало висвітлених переговорів Орліка і Войнаровського з Францією про відокремлення України від Москви по смерті Мазепи.

* Видання „Трипільської культури на Україні“. Вийшов з друку зошит „Трипільська культура на Україні“. В майбутньому це видання має стати періодичним і видаватиме його ВУАН.

НАУКОВІ ЗАКЛАДИ

* Інститут ім. Тараса Шевченка в Харкові. На останньому своєму засіданні колегія НКО затвердила статут інституту ім. „Тараса Шевченка“ в Харкові (при Харківському ІНО). Інститут цей є науково-дослідною установою, що має на меті збирати та зосереджувати матеріали й документи з нової української літератури і про Т.Г. Шевченка в першу чергу, а також науково-досліджувати та популяризувати з погляду матеріалістичного розуміння іє оричні та історично-літературні явища й процеси, насамперед з життя і діяльності Шевченка, його епохи і, взагалі, нове українське письменство XIX—XX століть і літературно-громадські рухи на Україні.

Виконуючі ці свої завдання, Інститут організовуватиме виставки, семінари, лекції, доклади, друкуватиме каталоги та списки своїх матеріалів, самі матеріали і наукові та популярні праці про них, видає свій постійний орган.

Плани роботи інституту, його бюджет, штати наукових робітників затверджує Укрголовнаука, що розглядає і звіти інституту і дає йому відповідні директиви.

Керує інститутом директор як по лінії науковій, так і адміністративно-господарській. Директора за пропозицією Ради інституту затверджує НКО.

Безпосереднім помічником директора є вчений секретар інституту, що провадить наукове листування інституту, видає протоколною частиною, складає плани і звіти, технічно редагує видання інституту.

Вищим науково-дорадчим органом інституту є рада, що дає загальний напрямок і плани роботи. На чолі роботи інституту стоїть голова, обраний радою і затверджений НКО.

* Всеукраїнський Археологічний Конгрес. Пленум всеукраїнського археологічного комітету та Всеукраїнської Академії Наук порушили кл питання перед Головнаукою про скликання в найближчі місяці в Києві першого всеукраїнського археологічного конгресу. Головним питанням конгресу має бути вивчення території Дніпрельстану. Академія Наук надіслала до Укрголовнауки план науково-дослідчої роботи в районі Дніпрельстану. План складається з

фізико-географічного та економічного дослідження району Дніпрельстану, історії матеріальної культури та дослідження природи. ВУАН гадає, що для участі в цій роботі треба притягнути Ленінградський картографічний інститут, етнографічний кабінет імені Вовка, ЦСУ, Народну бібліотеку УСРР, ВУФКУ, Дніпропетровський музей, науково-дослідчий інститут книгознавства та низку інш. організацій.

* В ВУАН. До етнографічної комісії Української Академії Наук надіслано чимало цінних матеріалів, серед них колекції Грінченка, Лукашевича, матеріали, що їх зібрав перший організатор на Україні школи українських співців Рубця. В колекції є цінні матеріали лікаря Носа, першого з найактивніших учасників групи „Земля і Воля“, між іншим оригінальні знімки Носа з його заслання.

* З пропозиції ДВУ етнографічна комісія ВУАН бере близьку участь у спеціальному збірникові, що його випускає ДВУ про Дніпрельстан.

* Всесоюзна Академія Наук надіслала ВУАН 5000 примірників книжок з різних царин знання, в обмін на праці, що їх надіслала ВУАН.

* Український національний музей у Львові надіслав історичній секції ВУАН чимало цінних наукових колекцій з історії Західної Європи. Музей готує велику виставку фотографічних та художніх знімків епохи 15—18 століття.

* Запрошення Академії Наук на міжнародний конгрес. Організаційне Бюро міжнародного конгресу в справах генетики, що має відбутись у вересні 1927 року в Берліні, надіслало до Всеукраїнської Академії Наук запрошення взяти участь в роботі конгресу.

— Одержано також запрошення взяти участь у з'їзді славянської географії та етнографії, що відбудеться в Варшаві. Зїзди відбудуться також у Львові та в Кракові.

* Академічні пенсії. Спеціальна комісія наркомсоцбезпеки УСРР призначила академічні пенсії видатним ученим: дійсному членові Укр Акад. Наук проф. Багалієві, дійсному членові Союзної й Укр. Акад. Наук проф. Бузескулові, акад. Грушевському,

проф. Делоне (Київ), проф. Русянові (Харків), проф. Лисенкову (Одеса), проф. Лебедєву (Дніпропетровськ), Реформатському та Барзиловському (Київ).

* Премії за наукові роботи. Спеціальна комісія Наркомосвіти РСФРР ухвалила дати премії за кращі наукові дослідження таким особам: премію ім. Жуковського — 1000 карб. — проф. МВТУ А. І. Некрасову за роботу з механіки, премію ім. Тимірязєва — 500 карб. — проф. 2 МГУ Н. А. Іванову за наукову популяризацію основ еволюційної науки; премію 500 карб. — проф. 1 МГУ — Н. Н. Лузину за математичні розвідки; 300 карб. — науковому співробітнику математичного інституту при 1 МГУ Л. А. Люстєрникові за математичні роботи й премію 200 карб. краєзнавцеві М. І. Смирнову за роботу про декабриста Свиридова і розвідку про Переяславль-Залеський повіт.

* Конкурс на наукові твори ім. Леніна. Термін подання наукових творів на конкурс імені Леніна поточного року встановлено на перше березня. За особливо видатні наукові твори присудиться п'ять премій по 2.000 карб. кожна. В 1926 році премії Леніна були присуджені хемікові А. Е. Чічібабіну, геологові В. А. Обручеву, ботанікові Н. І. Вавілову, фармакологів П. П. Княвкову (посмертне) і агрохемікові Д. Прішнікову.

* Відкриття етнографічного музею. Незабаром в Одесі відкривається етнографічний музей. Археологічний музей передав до нового музею 20 цінних речей української старовини, що мають етнографічний характер. Музей збиратиме етнографічний матеріал південної частини України.

* Всеукраїнська с.-г. академія. В Києві передбачається організувати всеукраїнську с.-г. академію. Щоб докладно опрацювати питання про організацію академії при Київському с.-г. інституті організовано комісію з участю наукових, громадських і радянських організацій та професури.

Постановлено прохати міжсоюзні та союзні організації підтримати перед Наркомосвітою та іншими держустановами прохання асигнувати потрібні засоби на будівництво с.-г. академії.

* Наукові відрядження за кордон. Цього року УАН відряджує за кордон низку вчених для наукової роботи. В наукову подорож їдуть т.т.: Є. Пфефер, К. Воблий, Птуха, Л. Яснопольський, Є. Тимченко, І. Галант, К. Грушевська та проф. Пархоменко. Акад. Пфефер продовжуватиме наукову роботу, що він розпочав минулого року, в Берліні та Парижі. Акад. Воблий їде до Німеччини для збирання матеріалів з історії цукрової промисловості. Акад. Яснопольський працюватиме по бібліотеках Німеччини та

збиратиме матеріали про діяльність німецьких банків в переведенні грошової реформи.

* Київська центральна бібліотека ім. ВКП(б), яка нещодавно справляла 60-ти роковини свого існування, на початку нового року зробила деякі підсумки своєї роботи. Бібліотеку засновано в 1866 році.

Бібліотека налічує тепер 100.000 книжок. Як особливе досягнення, слід відзначити організацію марксо-ленінського кабінету, що має коло 10 000 назов книжок. Кабінет відвідується головним чином учні Вузів, слухачі різних самоосвітніх та політосвітніх гуртків. Бібліотека опрацювала різні бібліографічні матеріали й окремі теми з історії революційного руху, марксизму та ленінізму.

Бібліотека провадить чималу роботу в справі виховання нових кадрів бібліотечних робітників.

Крім книжок бібліотека має єдину у всій Україні багатющу збірку комплектів газет, що їх видавалося протягом останніх 60 років по великих містах колишньої Росії.

В 1914 році бібліотеку відвідувало коло 94.000 чоловіка, в 24 — 25 р.р. — коло 111.000, а в 25 — 26 році — коло 173.000 чоловіка. Коли взяти на увагу, що бібліотека працює десять місяців на рік, то пересічно щодня в ній буває коло 600 чол.

— Всенародня бібліотека України розпочала регулярний обмін новинами літератури з низкою закордонних бібліотек. Цими днями одержано з Мексики біля 120 книжок іспанською мовою з різних галузей науки.

* Наукове кіно в Одесі. Місцевий союз залізничників відкрив у робітничому районі наукове кіно, назване іменем Академії Наук з нагоди 200-річного ювілею її існування. Демонстрацію наукових фільм супроводитимуть популярні лекції. До участі в науковому кіно притягнуто місцевого професуру, громадських робітників, союз „Безбожник“. Перші сеанси одвідало багато робітників.

* Всеукраїнський з'їзд хірургів. Раднаком дозволив скликати у вересні 1927 року другий всеукраїнський з'їзд хірургів. Цей з'їзд відбудеться в Києві.

* Міжнародний історичний конгрес. Напочатку 1928 року в Осло має відбутися міжнародний історичний конгрес. Підготовчі праці в справі скликання цього конгресу вже розпочалися.

* Словник перської мови. Перський уряд звернувся через НКЗС до Всесоюзної Академії Наук з проханням взяти на себе складання словника перської мови. Академія Наук доручила цю роботу спеціальній комісії на чолі з академиком Ольденбургом.

* 100 річчя першої „Історії слов'янської літератури“. У това-

ривстві Нестора Літописця відбулося урочисте засідання присвячене 100-річчю першої книги з історії слов'янської літератури, що її написав славнозвісний вчений Шафарик.

Доповідь про Шафарика зробив проф. Степович.

* Шанування проф. Бехтерева. В Ленінграді 3 лютого в державному медінституті відбулося шанування проф. Бехтерева з нагоди 70-ти річчя зі дня його народження.

В промовах зазначалося, що проф. Бехтерев є не тільки великий учитель та творець науки про рефлексологію, а й суспільник, що йде в ногу з часом.

* Смерть проф. А. Г. Терниченка. Помер відомий український науковий робітник — Голова Президії Київської філії с.-госп. наукового комітету України, професор Аристарх Григорович Терниченко.

Небіжчик відомий на Україні, як автор численних наукових та популярних творів з сільського господарства і як редактор низки спеціальних періодичних та окремих наукових видань.

Помер небіжчик на 44-му році життя.

На другий день після смерті в приміщенні ветеринарного зоотехнічного інституту відбулися жалобні збори, присвячені пам'яті небіжчика.

* Смерть С. П. Дуброво. 5 січня ц. р. помер у Києві на 72 році життя один із видатних архівістів України проф. Сергій Павлович Дуброво. Небіжчик був штатним проф. Зоотехн. Інституту, але крім того любив архівну роботу і совісливо працював в цій галузі. Ця любов до архівної справи виявилась у нього ще в 1880-х роках і його ім'я зв'язане з історією перших років Харківського Історичного Архіву (тепер Центральний Історичний Архів у Харкові).

1883 року, будучи в той час ветеринарним лікарем, С. П. Дуброво взяв участь в роботі Комісії під керівництвом Д. І. Багалія для розбору архівних матеріалів старих установ Лівобережної України, перевезених із Чернігова. В 1919 р. він взяв участь в утворенні центрального архіву кол. установ військового часу в Києві і був його завідувачем. В 1920 — 21 р.р. — в тяжку добу для архівного будівництва, коли внаслідок гострої паперової кризи „непотрібні“ архівні матеріали йшли для перероблення на фабрики, він стояв на чолі Експертної Комісії і врятував від загибелі чимало цінних матеріалів. 1922 року він вступив до Центрального Історичного Архіву в Києві на посаду вченого архівіста і служив там аж до смерті, обіймаючи з 1923 року посаду завідувача III-го відділу Ц. І. А. (фонди доревол. установ громадського самоврядування).

ЛІТЕРАТУРНА ХРОНИКА

* Літературний вечір на пошану В. Стефаніка. Спілка революційних письменників „Західна Україна“ улаштувала дня 28 січня п. р. в Києві вечірку для вшанування ювілею літературної праці відомого письменника Василя Стефаніка.

У зачірці, крім членів Спілки „ЗУ“ приймали участь: проф. Дм. Ревуцький, т.т. Гр. Косинка, (член „Марсу“), Ляшенко (член „Плуга“) та Д. Сисак.

Вечірка зацікавила широкі кола, і зібрала велику кількість слухачів.

Розпочався вечір доповіддю про літературну творчість Стефаніка й її характеристикою, — яку зробив тов. Дм. Рудик, потім були зачитані твори Стефаніка: Кленові листки, Сини, Воєнні шкоди, Дитяча пригода, Злодій, і твори приєвчані Стефанікові — (тов. Турчинська вірш, тов. Марфієвич вірш, тов. Атаманюк вірш та Черемшини „Його Кров“ і вірш „Під осінь“). Закінчився вечір споминами про Стефаніка — т.т. Заклинського та Др. Сисака. Надзвичайне враження зробили на аудиторію „Кленові листки“, що їх прочитав майстерно проф. Ревуцький а також „Сини“ у читанні Косинки та „Злодій“ у чит. Ляшенка. Взагалі вечірка пройшла при великому напруженні аудиторії. Наприкінці авди-

торія винесла одноголосно постанову переслати телеграмою ювілянтові, що проживає в тяжких обставинах шляхецького панування, щире привітання з Радянської України та побажання свіжих сил для дальшої літературної праці.

М. К.

* Вшанування пам'яті Коцюбинського. З ініціативи комітету вивчення Поділля — утворено при Винницькому ОВК комісію для вшанування пам'яті М. Коцюбинського. Особливу увагу комісія звернула на охорону будинку, в якому народився М. Коцюбинський, в ньому буде музей ім. письменника. Зібрано вже чимало матеріалів, що стосуються перебування М. Коцюбинського на Поділлі: наприклад: метрична книга з записом про народження його, різні фотографії, спомини його учнів та інших осіб.

Утримання музею з 1-го жовтня прийнято на місцевий бюджет, музей буде під науковим керівництвом комітету вивчення Поділля.

На кол. садибі Коцюбинських має бути впоряджений великий міський сквер, а в сквері споруджений пам'ятник письменникові.

НКО визнав за доцільні всі заходи комісії і дав остаточний висновок, що збудувати пам'ятник М. Коцюбинському треба в Вінниці.

Збирання пожертв на збудування пам'ятника буде переводити центральна комісія в Харкові і дві підкомісії в Вінниці та Чернігові. На замовлення комітету виучування Поділля акад. С. Єфремов написав текст плаката — „Жертуйте на пам'ятник Коцюбинському в Вінниці“ з стислим популярним викладом життя й творчості письменника. Комісія при Вінницькому Округовому має видати цього плаката й поширити по УСРР.

Відкриття пам'ятника має відбутися в день святкування 65-літніх роковин дня народження письменника (18-те вересня 1929 р.).

✱ Всеукраїнський з'їзд пролетарських письменників. В останніх днях січня 1926 р. в Харкові в Літературному будинку ім. В. Блакитного відбувся Всеукраїнський з'їзд пролетарських письменників. На з'їзді були представлені українські, єврейські та руські пролетарські літературні організації Харкова (всі, крім Вапліте) Київ, Одеси, Дніпропетровська, Донбасу („Забой“), Миколаїв, Херсона, Житомира, Маріуполя, Шостки, Полтави, Черкас і Зінов'євська, а також були представники Всеосоюзної Асоціації пролетарських письменників (ВАПП).

Від руських письменників на з'їзді виступав т. А. Серафимович; від Міжнародного Бюро З'язку пролетарської літератури виступав тов. Луначарський.

З'їзд відкрився словами голови Оргбюро в справі скликання з'їзду, тов. В. Коряка.

До президії обрано товаришів В. Затонського, В. Коряка, Б. Коваленка, М. Терещенка, І. Микитенка, А. Серафимовича, Б. Горбатова, А. Хвилю.

Перший по відкриттю виступив з привітанням від ім. Центрального Комітету партії тов. В. Затонський.

Після привітань тов. А. Луначарського та А. Серафимовича, з'їзд перейшов до ділової роботи, що довжила три дні. Заслухано на з'їзді такі доповіді: „Партія і література“ — тов. А. Хвилю, „Літературна ситуація на Україні“ — тов. В. Коряка, „Сучасна Європа“ — тов. В. Юринця, „Літературна ситуація в РСФРР“ — тов. А. Селівановський, „Письменницька мова“ — проф. М. Сулима, „Мова Донбасу“ — тов. Німчинов, „Єврейська пролетарська література“ — тов. Гільдін, „Українська пролетарська критика“ — тов. М. Доленго та оргдоповідь „Організаційні та ідеологічні засади Всеукраїнської Спілки пролетарських письменників“ — тов. Б. Коваленко.

Потому було відкрито обговорення, заслухано маніфеста нової організації, що утворив з'їзд — Всеукраїнської Спілки Пролетарських письменників (ВУСПП), заяви групи Харківських членів „Плугу“ та групи членів Дніпропетровського „Плугу“ про вихід з цієї організації і вступ до ВУСПП, інформацію заступника зав. відділу преси ЦК КП(б)У

тов. Лакиза про літфонд, доповідь мандатної комісії з'їзду, статут ВУСПП'у.

Крім пленарних засідань з'їзд працював в окремих секціях: лірики, критики, журналістики. На засіданнях секцій було пророблено такі доповіді: „Сучасна європейська лірика“ — т. М. Терещенко, „Основи ліризму“ — тов. Лезін, „Рефлексологічний метод в аналізі поетичних творів“ — М. Доленго, „Робітничий читач“ — тов. Бек і „Мистецтво фейлетону“ — тов. Новицький.

Секційна робота провадилась вечорами.

З'їзд обрав Раду Всеукраїнської Спілки в такому складі: т.т. В. Коряка, І. Микитенко, П. Усенко, М. Терещенко, Б. Коваленко, В. Юринця, О. Донченко, Іван Ле, І. Креаторський, Б. Горбатов, Модзольський А. Баршт, а також Секретаріат ВУСПП'у, що провадить всю роботу між пленумами Ради.

До Секретаріату увійшли т.т. В. Коряка, І. Микитенко, П. Усенко, Б. Коваленко, Б. Горбатов. На відповідального секретаря обрано тов. І. Микитенка.

Після кінцевого слова тов. Коряка з'їзд закрився співом Інтернаціоналу.

✱ Харківська організація ВУСПП'у. По з'їздові організаційно оформилась харківська група Всеукр. Спілки Пролетарських письменників. На загальних зборах, що відбуваються по суботам в Літературному Будинку ім. В. Блакитного, обрано для керування роботою організації секретаріат в складі т.т. І. Кириленка (відповід. секретар Харківської групи), П. Арського, М. Доленга.

На останніх зборах розгорнуто план студійної роботи групи, що представив тов. М. Доленго.

✱ Збори київської організації ВУСПП'у. На останніх зборах організації обрано постійний секретаріат, в складі т.т.: Ів. Ле, Мик. Терещенка та Б. Коваленка. На відповідального секретаря обрано Ів. Ле. Крім того, обрано редакційну колегію в складі т.т.: І. Щупака, Як. Савченка, Д. Загула, М. Терещенка й Б. Коваленка. Таким чином, київську організацію ВУСПП остаточно оформлено.

Делегати від Києва на Всеукраїнський з'їзд пролетарських письменників поклали на зборах докладну інформацію про роботу з'їзду. Збори цілком приєднались до організаційних форм, завдань і метод роботи спілки пролетарських письменників. Спілка матиме в Харкові свій друкований орган У Києві, крім того, має виходити щотижнева літературна газета, що буде органом ВУСПП'у.

Редакційна колегія, крім того, переглядатиме твори осіб, що бажають вступити до організації, й даватиме свої висновки. На обов'язкові редакційної колегії лежатиме також редагування інших видань організації.

В першу чергу здано до друку (видавництву „Маса“) книжку поезій тов. О. Влизька

„За всіх скажу“. Книжка з'явиться на ринкові 15 березня.

Виготовує й здається до друку окремою книжкою праця тов. Савченка „Проти реставрації“.

Готується низка інших книжок членів ВУСПП'у.

* Секретаріят ВУСПП'у. В Харкові відбулися два засідання Секретаріату ВУСПП'у.

Затверджено оформлення Харківської, Київської, Донбасівської та Дніпропетровської організації ВУСПП'у.

Для вивчення творів письменників, що вступають до ВУСПП'у Секретаріат організував комісію в складі т.т.: В. Корчака, П. Арського, М. Доленга та тов. Гільдіна.

Ухвалено видавати журнал ВУСПП'у в Харкові та „Літературну Газету“ в Києві.

До редакції журналу виділено т.т. В. Коряка, І. Микитенка, В. Юринця, П. Усенка, М. Доленга. Затверджено редколегію Літературної Газети, що виділила Київська організація ВУСПП'у. Від Харківської організації до редколегії Літературної Газети введено тов. В. Коряка.

Секретаріат виготовував і здав до друку Державному Видавництву України стенографічний Звіт Всеукраїнського З'їзду Пролетарських Письменників.

З Державним видавництвом Секретаріат ВУСПП'у складає умову на видання Літературного Альманаху ВУСПП'у — розміром на 15 друкованих аркушів.

Ухвалено також видавати руський журнал. До редколегії (за відповідального редактора від Ради ВУСПП'у тов. Модзолевського).

Ухвалено також видати Альманах Єврейської Пролетарської літератури.

* Перед століттям з дня народження Л. Толстого. Головна наука СРСР в зв'язі з тим, що 28-го серпня 1928 року минає сто років з дня народження Л. Толстого, організує Всесоюзний комітет по увічненню пам'яті письменника. Намічено до видання повну збірку творів Л. Толстого на 96 томів. На ювілейні святкування мають прибути численні делегації з-за кордону. Є відомості, що ювілейні комітети закладено в Німеччині, Англії, Чехо-Словаччині.

* Організація літературного фонду. У Москві утворюється всесоюзний літературний фонд з коштів, які одержуються від виставочного податку з п'єс вмерлих літераторів. Мета цього літературного фонду — утворення матеріальної бази для допомоги матеріально незабезпеченим літераторам. Харківський місцком літераторів намітив порушити клопотання про закріплення відповідного відсотку для допомоги українським літераторам. Аналогічні заяви роблять білоруські та письменники інших радянських республік.

З цієї ж нагоди 18 січня відбулося організаційне зібрання представників всіх літературних організацій, на якому обмірковувалося питання організації на Україні окремого літературного фонду.

* Авторський гонорар за кіно-сценарій. 8-го січня у Головополітосвіті відбулася нарада в справі авторського гонорару за кіно-сценарій. На засіданні розглянуто поданий від Утодика проект постанови. Докладно обміркувавши це питання, ухвалено постанову, що потрібно стягати авторський гонорар з кіно-театрів по 1% зі збору. Відмінно від нинішнього закону РСФРР, ухвалений на нараді проект постанови передбачає охорону інтересів не тільки кіно-сценаристів, а й тих авторів, що в них дещо береться для кіно-сценарія. У тій самій постанові визначено й оплату авторським гонораром кіно-музик.

* Будинок письменників. В Харкові група письменників утворила кооперативне об'єднання для збудування будинку письменників. Його розраховано на 60 кв. по 3—4 кімнати. Комісія по збудуванню вже розробила план, в згоді з яким будинок матиме 5 поверхів. Заяв на квартирі вже подано більш, ніж будинок їх матиме. Вартість його розраховано в 570 тис. крб.

* Пленум ЦК Спілки „Плуг“. На початку січня відбувся поширений пленум ЦК Спілки сел. писм. „Плуг“. Пленум ухвалив поставити на повістку 4 з'їзду такі питання: 1) про 5-річний ювілей „Плуга“; 2) біологічні основи мистецького хисту; 3) методика письменницької кваліфікації; 4) марксизм і формалізм; 5) доповідь журналу „Плужанин“; 6) доповідь кооперативного видавництва „Плужанин“; 7) інформаційна доповідь Укрголовліту; 8) інформаційна доповідь центральної секції робітників преси Робосу; 9) доповідь видавництва (ДВУ, Книгоспілка, Рух і інш.); 10) вибори ЦК „Плуга“, ревізкомісії, редколегії журналу „Плужанин“.

* Друкарня ім. Блакитного. Друкарню ВУЦВК'у „Червоний Друк“ ухвалено перейменувати на ім'я першого редактора „Вістей ВУЦВК'у“ тов. Блакитного.

* Звільнення від плати за навчання дітей письменників. Київські Окрвиконком та міськрада визнали за потрібне звільнити дітей письменників від плати за навчання в проф. та трудових школах.

* Скасування збору. Союзний Раднарком визнав за доцільне скасувати збір за розгляд творів, що подаються до головного управління справ літератури та видавництва.

Свою постанову Раднарком подав на затвердження президії ЦВК Союзу.

* Диспут про сатиру. 31 січня і 6 лютого в Будинку Літератури в Харкові відбувся диспут на тему про сатиру в українській літературі. На початку Микола Хвильовий зачитав свою нову

сатиру „Сім'я Івана Івановича“. В диспуті взяла участь низка товаришів (Озерський, Лакіза, Новицький, Пилипенко, Фурер, М. Любченко і інші.). Жваву участь взяла також і студентська молодь.

* Літстудія „Молодняка“. Літературна група „Молодняк“ намітила організувати студію вивчення теоретичних питань літератури і стану теперішньої західно-європейської літератури. До участі в студії запрошено найкращі марксистські сили. Праця відбуватиметься в будинку ім. Блакитного раз на тиждень.

* Українське Т-во драматургів і композиторів (УТОДК) видає фотокартки українських драматургів, художників і артистів України. Цими днями вийде з друку перша серія.

* Невідомі твори Пушкіна. В нижегородських архівах знайдено невідомий досі матеріал про Пушкіна. Серед невиданих його творів там є вірш „Первая ночь“, що належить до 1830 р.

* Японські письменники. Група японських письменників, що цікавиться радянською літературою, ухвалила розпочати видання спеціального журналу, присвятивши його радянській літературі. Журнал видаватиметься в Ногайя. Перше число журналу вийде незабаром.

* „Народний скарб“ — Відомий німецький учений (філософ) Кейзерлінг висту-

пив з проектом утворення чогось подібного до літературного фонду, що мало б назву „Народний скарб“. Справа така, що ті гроші, які складаються з процентів за видання творів письменників, що вже втратили авторське право, мусіли б переходити до цього „скарбу“ спеціально на пропаганду німецької літератури між чужинцями.

* Смерть прототипа Мартіна Ідн. Американська преса повідомляє про самогубство приятеля Д. Лондона — американського поета Штерлінга. Як свідчать біографи Лондона, Штерлінг був прототипом Мартіна Ідн, що, як відомо, також скінчив самогубством.

* Листування Руссо. В Парижі вийшов з друку том невідомих досі листів Руссо, що охоплюють час лютий — грудень 1761 року.

* Твори Конрада у Німеччині. „Das Tagebuch“ звернувся до ряду визначних німецьких мистців та письменників з проханням вказати назви найкращих книг, що вийшли протягом 1926 року. Гофмансталь зупиняється на Конрадовій „Молодості“, називаючи її „надзвичайною з надзвичайніших“. Натомість, Томас Манн дуже гаряче хвалить „Смугу тіни“ й „Таємного агента“, кажучи, що ці твори Конрада варті того, щоб їх знав кожний німецький письменник.

ВИДАВНИЧА ХРОНИКА

* Журнал „Всесвіт“. Починаючи з цього року, журнал виходить, як тижневик. Зберігаючи попередній тип, журнал матиме змогу швидше й повніше висвітлювати перед читачами життя України, радянського Союзу й всесвіту. Разом з переходом на тижневик знижується і ціна окремих № журналу — 15 коп. замість 20 коп.

* „Червоний Перець“. Почав виходити єдиний на Україні двохижневий гумористичний журнал „Червоний Перець“. Вийшло вже із друку перших чотири числа.

* „Вапліте“. Здано до друку другий номер журналу „Вапліте“. В цьому номері буде надруковано: поезії — т.т. Сосюри, Бажана, Слісаренка, Тичини, Шербини; проза — т.т. А. Любченка, О. Кошilenка, В. Вразливого і Дніпровського. Статті Йогансена, Якобсона, Сінклера. Огляди й хроніка.

* Видавництво письменників „Маса“ в Києві розпочало видавничу роботу. Досі вийшло з друку три книжечки: М. Івченко — „Порваною дорогою“. Оповідання. Д. Фальківський — „Обрії“ поезії Г. Косинка. Політика. Я. Качура — „Без хліба“ й ін.

* Бібліотека „Вапліте“. Незабаром „Вапліте“ приступає до видання бібліотеки нових українських та європейських авторів. Книжки виходитимуть розміром від 1 арк.

* Нові книжки: Накладом авторів виходять книжки поезій: Гео Коляди „Futur extra“ і Валеріяна Поліщука „Метальовий тембр“.

* Науково-технічне управління ВРНГ вирішило організувати при НТУ видання журналу „Научно-Техніческая Библиография“ з оглядами науково-технічної літератури російської та закордонної й періодичними загальними оглядами з окремих великих галузей техніки.

* Новий журнал Від січня 1927 року починає виходити в Москві новий щомісячний журнал „Трибуна єврейської радянської суспільності“. Журнал видаватиме центральне управління ТЗЕТ, за редакц. т. Діманштейна. В журналі братимуть участь видатні журналісти.

СЕРЕД ХУДОЖНИКІВ

* Всеукраїнська виставка Арму. В березні асоціація революційного мистецтва України намічає відкрити в Харкові всеукр. виставку робіт членів асоціації. По всіх філіях провадиться інтенсивна підготовча робота до виставки. Кілька філіяльних виставок асоціації вже відбулися. Так, пройшли виставки в Києві, Дніпропетровську і незабаром відкривається виставка в Одесі. Завдання виставок — зробити підсумки досягнень філій АРМУ та продемонструвати їх роботу перед суспільством. Всеукр. виставку намічено потім пересунути до Москви. До участі у виставці буде також запрошено кращих художників-одинаків, що близькі своєю мистецькою ідеологією до завдання асоціації.

* Виставка станкового живопису в Лаврському музеї. Лаврський музей відкриває відділ станкового живопису, де зібрано експонати, починаючи з енкаустичної доби V-го і VI-го століття. У 6-ти великих залах виставлено живопис український, руський та грецький, а також роботи школи живопису самої лаври. Музей має лаврський іконостас великої художньої вартості, що належав гетьманові Скоропадському, прапрудіві останнього „гетьмана України“.

* Виставка. В муз. ім. Артема в зв'язку з 5-ми роковинами існування Харківського художнього технікуму намічено організувати виставку в помешканні музею ім. Артема. Виставка відбудеться в середині лютого. Як експонати — на ній будуть роботи викладачів, самостійні роботи студентів та низки професорів архітектурного факультету.

* Виставка українського плакату. Комісія при інституті книгознавства розпочала підготовчі роботи до відкриття виставки українського плакату за часи революції. На виставці буде репрезентовано також закордонні плакати.

* Інтерес до українського орнаменту. Останніми часами за кордоном дуже цікавляться українським орнаментом. Зважаючи на це, Український Кусекспорт провадить переговори з Полтавським держмузеем про те, щоб використати зразки орнаментів з музейних експонатів тканин, гончарства, та різьбярства. Вироби за музейними зразками орнаментів Кусекспорт має експортувати за кордон.

* Виставка радянської графіки. 30-го січня в Академії художеств (Ленінград) відкрилася виставка радянської графіки. На виставці тисячі експонатів. У ній взяли участь 36 найбільших радянських графіків. Значну кількість експонатів дали окремі установи.

* Третьяковська галерея поновлюється. Третьяковська галерея на кошти, асигновані Раднаркомом, набула значну кількість робіт наших сучасних художників. Серед цих робіт є портрети художників: Нестєрова, Кустодієва, Фалька, пейзажі художників: Архіпова, Кончаловського, Лентулова, Купріна, Кримова та Ленсери, натюрморти Штеренберга та Кузнєцова і скульптура Матвеева. Крім цього Третьяковська галерея набула також малюнки та графіки 30-ти найвидатніших сучасних художників, що виставляють свої роботи на поточних виставках.

* 8 січня до Москви прибули з Америки 14 ящиків з картинами російських митців. До Америки вони були надіслані на виставку російського мистецтва (в Нью-Йорку та інших великих центрах П. - А. С. Штатів). Досі вважали, що ці картини загинули разом із пароплавом „Балтика“, що перевозив їх з Америки до Радянської Росії.

* В Новгороді знайдено картину славновісного митця Рубенса. Картину надіслано до Москви.

* Міжнародна виставка декоративного мистецтва. В травні 1927р. в Монці-Мілані відкривається 3-я міжнародна виставка декоративного мистецтва. На неї запрошено також і СРСР. Комітет відділу СРСР виставки тепер дуже уважно вибирає представників Союзу на виставку. З українських митців комітет запросив до участі на виставці А. І. Страхова.

* Радянські експонати до художньої виставки в Мілані. Остаточно вирішено питання про участь СРСР на Міланській виставці. Організовано спеціальний комітет для підготовки радянського павільйону. На виставці було вилучено всі галузі декоративного мистецтва, що притягали загальну увагу на попередніх виставках: кустарна промисловість, театр, художня поліграфія, графіка, порцелянова та декоративна скульптура. Багато буде звернено уваги на художню книгу, дитячу ілюстровану книгу та книжкову обкладинку. До особливого відділу буде вилучено офорти літографії і особливо дерев'яна гравюра, що нею ми тепер сміливо суперничаємо з Європою, а також плакати. Уважаючи на те, що Мілан є центр театрального життя, одним з найударніших відділів буде театральний. Всі видатні постановки останніх двох років будуть репрезентовані в спеціально виготовлених макетах на виставці, покажуть також ескизи костюмів. Крім всього цього на виставці будуть зразки нашого порцелянового виробництва.

ОБРАЗОТВОРЧЕ МИСТЕЦТВО В ЕВРОПІ

САЛОН Д'ОТОН

Анрі Російон даючи огляд за 1926 рік одного з найбільш багатих середовищ французької і міжнародної культури „Салон д'отон“ вважає, що сучасний момент в мистецтві Франції є співпримирення артиста та буржуазії, явище протилежне XIX в. Мистецький твір є її об'єкт. Це можна бачити з відновлення декоративного мистецтва. З малярів виділяються Гійоме та Мофра. Доріняк виявляє себе якомогучого продовжника середземної традиції твердості. З людської форми він робить солідну масу на зразок архітектури. Леон Бакст малює казкове життя, танок та його декорацію, він є крайнім терміном групи романтичних декораторів та костюмерів.

Найбільш звертає на себе увагу Меріон. Мистецтво цього геометра просторони та паризького візіонера є зовнішнє супроти часу. Воно уявляється як стародавня поезія та як високий сучасний вираз.

З чужоземних картин звертає на себе увагу голяндська виставка. Тоороп представив пару своїх праць: він відомий як містичний реноватор та символічний декоратор. Сучасна голяндська символістична школа має декілька жіночих талантів: м-ле Ансінг відома своїми композиціями ляльок. Гуйдеконер відновлює в своїй „Молитві“ старі традиції.

Пьет та Маттіс і Вігман виявляють здоровий темперамент.

В сучасних творах дається завважити реакцію проти Сезан. Проти чистих барв, проти малярів, котрі моделюють у тоні, повстають малярі землі та тону чорного, так-би мовити, важкої матерії.

Цей рік спостерігається велика кількість „голих“ портретів, пейзажів мертвої природи. З пейзажів звертають на себе увагу „Сад під снігом“ Дезіре. „Les Hêtres“ Шарльо мають гідність мас та профілів, „Млин“ А. Урбена є одна з кращих сторінок його творчості. М-м Герц-Ейроль дає „Види Кутаїса“.

Взагалі, деякі картини написані для маси в той час як інші закликають нас до рефлексії, напр., рисунки Берт Мартіні, ілюстрації Люїзи Ервье, тварини Полтона, кераміка Ленобля та Бейера.

В 1926 р. на думку автора можна завважити дві раси людей: одна є для задоволення життя, друга для задоволення духу. Одна кохається в очевидності, має смак ризику, поспіху, змішує люкс та рафінованість, має справу актуальною. Друга — запізнюється, прямує до глибини, шукає самотніх місць, має смак до потайних місць, прямує мабуть до сухості: вона живе в неактуальнім.

ФЛЯМАНДСЬКЕ МИСТЕЦТВО

Едуард Мішель під назвою „А propos виставки фламандського мистецтва в Лондоні“ дає огляд фламандського мистецтва. Ця виставка відкрилась у Лондоні в січні ц. року, покаже деякі твори що відносяться до XV та XVI стол. (Два невиданих панно часів Ван Ейка).

Деякі з них появляються вперше.

Одно з панно є цінне для історії мистецтва. Його знайшли минулого літа в замку Лімбург, в Бельгії. На ньому не видно ніяких слідів ретушу та реставрації. З одного боку, це панно належить до фламандської школи, з другого являє собою основи архітектури надто близької до подібних кліше початків XIV ст. в Італії, зокрема Флоренції.

РІЗНІ

* Версайський музей придбав портрет Шопена пензля Арі Шефера.

* Музей декоративних мистецтв виставив в залах третього поверху колекцію вірменських орфєврєв.

* Музей Гобелен організував виставу стародавніх та модерних творів фабрики Гобелєн.

* Національний музей Комп'єнд. Там перебуває обстановка апартаментів бувших суверенів. Зібрано твори Франца Депорта та Удрі. Першого більше 150 номерів пензля.

Виставлено також дар Сесілії Дюме: картини голяндських та фламандських метрів. Компен збагатився також і коврами.

* Велика міжнародна виставка відчиниться в Берліні в 1930 році, що зватиметься „Нові часи“; торкатиметься вона виключно мистецтва будівлі, економічних проблем, політичних та соціальних, а також прикладного мистецтва.

ТЕАТР І МУЗИКА

* Н.-Д. лабораторія мистецтва. Нещодавно в м. Харкові за ініціативою Ректора Музично-Драмат. Інституту т. Гру-

дини утворено Науково-Дослідчу Лабораторію мистецтва. За своє завдання вона має: поширити знання з драм.-музичної галузі,

розв'язати цілу низку питань з теорії, соціології, методики, що до цього часу лишаються нез'ясованими, а також підготувати деяких членів лабораторії до самостійної наукової роботи. Це й становить програмове питання наукової Лабораторії.

За статутом, затвердженим Радою Лабораторії, до Лабораторії можуть вступати всі, хто захистить відповідну роботу, чи його компетенцію й досвід визнає засідання секції. До Лабораторії вступили вже відомі професори м. Харкова.

Отже, Лабораторія буде вести роботу в галузі драматичній й музичній, для чого утворюється відповідні секції. Деякі секції вже розпочали роботу. На засіданні теорет. секції була заслухана доповідь С. К. Бондарчука про літературну будову п'єси „Пролог“ За цим відбудеться друга доповідь його ж про характерологію дієвих осіб п'єси.

Комісія в справах проведення „Дня Музики“ подала свої матеріали до Лабораторії. Рада Лабораторії доручила проробити їх музичній секції. Таким чином ми будемо мати досить цікавий матеріал, за яким можна буде зробити деякі висновки в справі музичного руху на Україні.

Редакція „Культробітник“ замовила низку робіт, що до методики по організації праці в драматичних, музичних й хорових гуртках робітничих клубів.

Наприкінці лютого Лабораторія видає „Наукові Записки“. Редагує їх — редколегія: — Дорошенко (відп. секр.), проф. Туркельтауб, Могила й Касілевич.

Всю роботу керує Рада Лабораторії — т. Верхацький (відпов. секретар), чл. Ради: проф. Туркельтауб, Грудина, Восточний (секретар Драм. секції), Довженко (секретар музичної секції), канд. Макаренко й Куриленко.

Через представників Лабораторія буде тримати зв'язок з відповідними й спорідненими організаціями СРСР, а з театральними закладами Лабораторія вступає в зносини, приймаючи участь в їх роботі.

Лабораторія переводить роботу в Музично-Драм. Інституті (м. Харків, вул. Свердлова 32).

* Український державний театр на Кубані. Окрполітосвіта з метою обслуговування українського населення Кубанської округи порушила питання відкрити державний український театр, що має обслуговувати північно-Кавказький край, головним чином, Кубань. Відкриття театру гальмується через відсутність коштів. Зараз в Краснодарі виступає аматорська українська труппа. Якщо пошастить організувати український театр, то до складу труппи буде запрошено сценічні сили з України.

* Театральна майстерня при Партклубі. При Партклубі утворено зразкову театральну майстерню, мета якої поліпшити якість клубних видовищ. До май-

стерні ввійшли члени клубу, союзу поліграфістів, нарезьязку та деревообробників.

* Нові п'єси. На засіданні Української Асоціації революційних драматургів зачитано нову п'єсу тов. Панченка М. „Коліївщина“. В дискусії з приводу п'єси виявлено, що п'єса „Коліївщина“ є досить значне явище нашої театральної літератури. „Коліївщина“ — перша українська історична п'єса, де автор зумів підійти до історичного минулого України, без романтичного туману. В дискусії брали участь проф. Білецький, Я. Мамонтов, Горбань, Кручинін, проф. Туркельтауб та інші.

— Л. Улагай - Красовський. Драматург написав нову драму „Гнів Фузіями“. Він же пише розвідку: „Проблема синтезу в театрі“.

* Український народний театр прийняв до постановки нову п'єсу Мамонтова „Рожеве павутиння“ та М. Куліша „Хуліо - Хурина“.

* Курси естрадного мистецтва. В зв'язку зі зростом естрадної халтури, одеська окрполітосвіта ухвалила для боротьби з цим явищем, відкрити курси естрадного мистецтва. Курси будуть відкриті в березні.

* Наслідки білоруського конкурсу на п'єси. Управління політосвіти Наркомосу БСРР недавно був проведений конкурс на п'єси для села. Всього було надіслано 90 п'єс. Вимог журі не задовольнила ні одна п'єса. Більш - менш придатні до друку відібрані (8 п'єс) і то вони будуть перероблені.

* Анатоль Франс, як драматург. — Між паперами А. Франса знайдено дві п'єси, що він написав ще в часи своєї молодості. Тепер пригадують, що свого часу А. Франс звертався до Французької комедії з пропозицією поставити їх, але дирекція комедії безоглядно відмовилася.

* Організація окружних хорових капел. У відділі мистецтв Наркомосу провадиться підготовча робота до організації на Україні окружних державних капел. Мета цих капел — впровадження хорової справи на Україні й підвищення її художньої якості для найкращого обслуговування робітничо-селянських мас. До завдання окружних капел крім прямої художньої роботи, входить підвищення художньої якості селянських хорів і гуртків та інструктивна й організаційна робота серед селянських і робітничих хорів шляхом надання методичних вказівок та ознайомлення з музичною літературою. Організація державних капел провадитиметься спеціальною комісією, що складатиметься з трьох осіб: з інспектора політосвіти, представника окрвідділу робмису й культвідділу окрпрофрад. Бюджет капели складатиметься: з утримання чи дотації від місцевого бюджету, дотації окружних професійних організацій, прибутків від виробничої роботи капели та інші. На чолі капели стоятиме рада, що складатиметься з

8 осіб: представника окрінспектури політосвіти, окрвідділу робмису, культвідділу, окрради профспілок, місцевих музично-громадських організацій, окр. КНС, окрвідділу Робосу, представника місц. капели, диригента і директора капели. Керівництво всією роботою капели доручається директорові, якого призначає окрінспектура політосвіти.

* До подорожі за кордон української капели „Думка“. Спеціальна нарада при НКО, розглянувши цю справу, принципово визнала цю подорож за доцільну і доручила до початку лютого виявити реальні можливості забезпечення подорожі капели за маршрутом Берлін — Париж, а також дозволила капелі з цією метою командувати за кордон свого представника проф. Тарновського.

* Концерт пам'яті Леонтовича в Одесі. В Одесі з великим успіхом пройшов концерт, присвячений пам'яті Леонтовича, в виконанні реорганізованої капели ім. Лисенка. З вступним словом на концерті виступав композитор Козицький.

* Капела Дух. В біжучому театральному сезоні Капела Дух під керівництвом Ф. Соболя значну частину своєї художньої праці віддає студіюванню музики Сходу (переважно Радянського).

За планом уже продемонстровано було пісню киргизьку, татарську, вірменську, грузинську та єврейську.

В процесі підготовчої роботи використала Капела всі етнографічні матеріали й відповідні музичні збірки. Використано також окремі твори й гармонізації композиторів згаданих вище національностей.

Особливо повно репрезентована була пісня єврейська (народна і оригінальна). Серед цих пісень були композиції Рубінштейна, Сен-Санса, Равеля.

Редакцію і переробки старих гармонізацій, а також і нові художні розробки національних найхарактерніших мелодій доручено було вільним художникам В. Костенкові та Л. Лісовському і композиторам Я. Полфіорову та Б. Яновському. Серед цих нових творів звертають увагу „Джан Марал“ (вірменська) в розробці Яновського, „Гулнара“ і „Пацха“ (грузинські) в перекладі для міш. хору Лісовського і особливо — жнивварська пісня Грузії „Оровела“ В. Костенка — це художній музичний малюнок надзвичайно виразний у характерних ознаках східної музики і національно-грузинському колориті, вщерть повний кавказького темпераменту.

З циклу „Східна пісня“ в роботі пісня Далекого Сходу: Японія, Китай, Індонезія і Полінезія.

Другим актуальним моментом планової роботи Капели є студіювання пісні Заходу.

Продемонстровано вже: пісні тирольські, чеські, німецькі, норманські, польські, шведські та норвезькі.

На особливу увагу заслуговують зовсім невідомі нам пісні тирольців, подібних трохи до наших гуцулів.

До цього концерту чеський композитор Ян Ступка виготовував ряд гармонізацій та одну оригінальну композицію, присвячену Капелі Дух.

Європейський репертуар Капела демонструє під керівництвом Ступки, що лишився постійним співробітником Капели.

В роботі — пісня Італії, Еспанії, Франції та Шотландії.

Пісні різних національностей Капела виконує і національними мовами і українською мовою в перекладах В. Сосюри, П. Тичини, М. Філянського та інші.

Третім моментом роботи в сезоні 1926 — 27 р. р. — демонстрування новинок українських композиторів Виконано — нові записи й гармонізації (1926 р.) нар. Слобожанських пісень В. Ступницького (2-й плановий концерт) і нові музичні малюнки П. Сениці до слів П. Тичини.

В даний час Капела приступила до розбору та ознайомлення з творами сучасних європейських новаторів, одержаних з-за кордону; одночасно складається програм концерту „Музика стилю Модерн“.

Цим концертом керуватиме один з відомих диригентів-симфоністів.

Ф. С.

* Музичне життя Кременчучини. Окрфілія Всеукраїнського Музичного Т-ва ім. Леонтовича.

30 січня відбувся Окрпленум Філії, на якому Правління дало відчит про роботу.

В наказі новому Правлінню Пленум дав директиву, щоб в районних містах: Олександрії, Новогеоргіївську та Гадізьку було закінчено організаційну роботу, що до відчинення там осередків Окрфілії по прикладу Крюкова, а в останніх районах організувати секції Музичного Т-ва при Райсельбудах. Для переведення цієї роботи закликати в першу чергу музичних робітників, педробітників та громадських, які перебувають на районах.

Також Пленум ухвалив, щоб Правління поставило питання перед ОРПС, Політосвітою й інш. організаціями про те, щоб керівників хорів і музгуртків в клубах, Сельбудах, школах й інших музичних закладах, які не мають для цього відповідної кваліфікації замінити робітниками, відповідними цьому завданню і робітниками, котрі будуть рекомендовані Музичним Т-вом тому, що із обслідування постановки роботи муз і хоргуртків в освітстановках, особливо робітнич. клубах, виявилось дуже багато різних хиб.

Крім того Пленум ухвалив більше уваги звернути на село, тому треба закликати для роботи Муз. Т-ва — студентів Педтехнікумів.

* Окркапела ім. „Лисенко“. Репертуар для Шевченківського та Лисенківського свят вироблено і приступлено до підготовки.

Для того, щоб більше охопити робітничу й селянську масу Капела регулярно що-місяця влаштовує концерти в Оксельбуді, а для робітників в клубах.

По плану намічено влаштувати концерт в Будинку робітників освіти в урочисті дні Шевченка й Лисенка.

План влаштування концертів Капели погоджується зокрема з кожним Завклубом чи Правлінням клубу.

Для обслуговування клубів Капела приготувала спеціальний репертуар для робітничої маси.

А.

* До організації виставки пам'яті М. Лисенка. Комісія для влаштування виставки М. Лисенка інтенсивно працює. Надійшло багато цікавого матеріалу, більшість якого передано в повну власність музею українських діячів мистецтва та науки. Одержано матеріали від т. т.: акад. С. Єфремова, родини Лисенка, родини Старицьких, Драгоманових, Ол. Пчілки, О. Кривинюкової, М. В. Лучицького, Г. Житецького, М. Гринченкової та инш. Одержано для виставки меморативні матеріали від Всеукраїнської бібліотеки України та всі експонати пам'яті М. Лисенка від музичного т-ва ім. Леонтовича.

* Музичний Шевченківський збірник. Композиторська майстерня т-ва ім. Леонтовича в Києві склала Шевченківський збірник (два зошити). В збірниках вміщено ромansi і хори на слова Шевченка, музика Лятошинського, Вериківського і Ревуцького.

* Музичні видання „Книгоспілки“. Книгоспілка розпочала видавати серію музично-історичної бібліотеки. Видання має охопити класичну музику різних народів. Має вийти до 50 випусків, 1 та 2 число видання присвячено М. Лисенкові — дуети. 3—4 книжки — що присвячені 100-річню Бетховенському ювілею, — дадуть збірку вокальних Бетховенських творів.

— З серії шкільних хорів незабаром вийде — Козицького „Волошки“ — збірка

хорових пісень, та пісні Леонтовича — „Ду дарик“.

* До 100 роковин з дня смерті Бетховена. В зв'язку з 100 роковинами з дня смерті композитора Бетховена у всіх великих центрах Німеччини намічено улаштувати урочисті святкування. Пруський уряд призначив що-року премію ім. Бетховена в 10.000 марок золотом за найкращий твір німецького композитора. В 14 німецьких містах відкривають композиторів пам'ятники.

* Українські музики за межами Радянської України. З учених музик, що живуть у Галичині видатніші такі: Філярет Колеса, дослідник української музики та етнограф; д-р Станислав Людкевич, видатний композитор-інструменталіст, директор муз. інституту ім. Лисенка у Львові (він на святі Ів. Франка влаштував концерт, де співали новий його хоровий твір у супроводі симфонічного оркестру „Каменярі“). В. Барвінський, видатний п'яніст-композитор, 2-гий диригент муз. інституту ім. Лисенка у Львові, нещодавно випустив збірки творів для фортепіано.

Композитори: О. Кишакевич, Ярославенко, Я. Лопатинський, що видав недавно нові сольові співи; Б. Вахнянин, композитор-диригент (живе в Тернополі).

Серед диригентів визначаються: проф. Яр. Витошинський, що випустив плеяду добрих співаків, Гладилевич, Котко, що з успіхом дає концерти, керуючи чоловічим хором.

Чимало українських музик живе поза межами Галичини в різних містах Європи.

У Празі: п'яніст-композитор Нестор Ніжанківський, син небіжчика О. Ніжанківського і п'яніст Кость Лиско, які нещодавно улаштували концерт у Празі (пройшов з великим успіхом). Вахнянин — теоретик-п'яніст та Ф. Якименко — теоретик-п'яніст, композитор, випустив українською мовою підручник гармонії.

У Берліні живе Антін Гудницький, п'яніст-композитор, добрий педагог-критик та Любка Колесівна, відома п'яністка зі своїх концертів за кордоном.

У Кельні живе Модест Менцинський, співак (драматичний тенор), прем'єр кельнської опери.

У Нью-Йорку М. Гайворонський, композитор-диригент, що останнього часу закінчив симфонію в 4-ох частинах, закінчує тепер симфонічну сюїту та поему симфонічну.

УКРАЇНІКА

Останній зшиток „Ревю де етюд С'ляв“ (огран французького інституту славнознавства) містить рецензію французького славіста Андре Мазона на видання „На-

укового Товариства ім. Шевченка“ і „Всеукраїнської Академії Наук“.

„Стара Україна — пише Мазон — як завжди, багата на студії з обсягу історії та

історії мистецтва" (на жаль, цей цінний журнал, що виходив за редакцією Івана Кревецького у Львові, вже не виходить в 1926 р.). Мазон відзначає також два томи ювілейної збірки „Н. Т. ім. Ш.", а про видання історичної секції УАН читаємо: „Діяльність Укр. Акад. Наук заслуговує захоплення й визнання всіх дослідувачів. Видання Історичної Секції багаті на оригінальні студії й на матеріяли“.

Мазон перелічує зміст останніх книжок „України“ й підкреслює „гарну книгу про

історію Києва, чудово видану за редакцією М. Грушевського, невтомного історика України“.

Редакція „Ревю де Етюд Слав“, між іншим, в цьому ж зшиткові віддала „пошану визначному історикові України М. Грушевському з нагоди його ювілею“.

На жаль, вживаючи скрізь в тексті назву „Україна“, Мазон в заголовку залишає термін „Малоросія“.

І. Г-ко

Бібліографія

Госплан УССР.— Контрольные цифры народного хозяйства УССР за 1926/27 г. Харьков 1926 г. стр. 76, цена 1 р. 20 к.

Ця брошура містить у собі пояснюючу записку, написану колишнім членом Президіума Укрдержплану В. І. Зейлінгером до контрольних цифр народного господарства У.С.Р.Р. на 1926/27 рік, складених уперше кон'юнктурним Бюро Укрдержплану, дискусію учасників засідання Президії Укрдержплану, що слухав на своїм засіданні від 31/VIII 26 р. згадану вище пояснюючу записку, і, нарешті, самі контрольні цифри, подані в 10 цифрових статистичних таблицях. До всього цього матеріалу дано передмову Г. Ф. Гринька

Хоч спроба подати контрольні цифри народного господарства, з якою вперше в пресі виступив Союзний Держплан в -осени 1925 р. була не зовсім вдала, все ж вона зробила такий сильний вплив на роботу всіх наших радянських установ, що створила „Нову епоху“ в діяльності Радянського апарату, який повинен розумно вести свою роботу, щоб зміцнити здобутки Жовтневої Революції й досягти соціалізму через плановий розвиток всіх паростів народного господарства Радянських Республік.

Тільки півроку відділяють нас від виходу в світ перших „Контрольних Цифр“ Союзного Держплану, а тим часом які великі здобутки й досягнення!

Ідея „Контрольних цифр“ так прищепилась, що нині не тільки загальносоюзний Держплан, але й всі республіканські й порайонні (краєві) планові органи подали цього року контрольні цифри розвитку народного господарства окремих республік, країн і районів.

„Контрольні цифри“ Держплану стали прикладом майже для всіх інших радянських установ і організацій, особливо центральних, що розпочали також цього року складати „Контрольні цифри“ тої частини народного господарства, якою вони керують і яку регулюють.

Без цих „Контрольних цифр“, як перспектив взагалі неможливо планувати й керувати, бо відчувалося, що інакше ми „пливемо без стерня й вітрил“.

Як що „Контрольні цифри“ потрібні кожній Радянській Установі і кожній організації, то ще потрібніші „Контрольні цифри“ народного господарства як окремих Радянських Республік, так і всього Союзу Р.С.Р., бо вони допомагають кожному свідомому радянському громадянину зрозуміти економіку Радянського Союзу і перспективи дальшого розвитку всього Союзу і окремих його країн.

Як кожний район, а зокрема кожна Радянська Республіка (в тім числі й Україна) має свої економічні особливості, то „Контрольні цифри“ розвитку кожної окремої республіки конче потрібні й дуже важливі, бо вони помагають зв'язати між собою окремі сторони народно - господарських організацій.

В цьому величезна цінність „Контрольних цифр“ Народного Господарства У.С.Р.Р., поданих в названій вище книжці.

Не зважаючи на серйозність і сумнівність проробки матеріалу, використаного Кон'юнктурним Бюро Держплану і на велику цінність статистичних таблиць (що становлять самі „Контрольні цифри“), в яких дано не тільки припущення на 1926/27 рік, але й динаміку розвитку окремих паростей Народного Господарства за останніх 3 роки (1923/24, 1924/25 і 1925/26), а в основних показниках народного господарства дано навіть і передвоєнний стан, — проте і в пояснюючій записці і в таблицях є чимало дефектів, яких треба позбутися в дальших виданнях „Контрольних цифр“, і нарешті в них є чимало дуже спірних припущень, які викривляють перспективу загального стану нашого народного господарства.

Що до дефектів, які є в рецензованій книжці, то треба відзначити передусім, що „Контрольні цифри“ не беруть на увагу бюджету 1926/27 р. і не досить повно зв'язують його з темпом розвитку окремих паростей народного господарства в умовах економічного устрою Радянських Республік, — розвиток майже всіх паростей народного господарства

зв'язаний зі станом державного бюджету. Тим часом, цьому ж питанню, щеп - то бюджетові і його зв'язкові з розвитком народного господарства в „Контрольних цифрах“ дано замало уваги і цей зв'язок лише де - не - де виявляється.

Потім в розділі пояснюючої записки про „Контрольні вклади“ не всюди показані джерела коштів, які є думка витратити на капітальні вклади в різні парості народного господарства, тим часом, як самі таблиці, так і „Контрольні цифри“ передбачають досить великий розмір цих капітальних вкладів.

В розділі „Населення й праця“ на наш погляд перебільшено обчислене зростання контингенту робочої сили й заробітної плати, як в номінальному так і в реальному їх значінні. Розгортанню промисловості, яке може притягти додаткову робочу силу не протиставлено досить велике скорочення апарату як господарських, так і не господарських організацій і установ, яке почалось 1926/27 році. 10 — 15% скорочення штатів установ сильно збільшило лави безробітних, кількість яких до кінця року навряд чи зменшиться поширенням промисловості.

Особливо проблематичним здається припущення, що кількість службовців в торговлі збільшиться від 185 т. до 200 т. чоловіка; в державних і громадських організаціях від 351 т. до 372 т. чоловіка. Навряд чи це збільшення штатів в торгових організаціях і громадсько - державних організаціях справді викликається потребою народного господарства і в кожному разі не мириться з „режимом економії“.

Збільшення норми продукції, боротьба з відрядними роботами (в установах) із позачерговою роботою навіть при підвищенні тарифного мінімуму залишить зарплату трудящих в 1926/27 році, загалом, на рівні минулого року в номінальному її значінні, а зростання квартилати, попорожчання продуктів с. - господарства (яйця, м'ясо, масло й молоко) поруч з малопомітним знижуванням цін на промтовари навряд чи підвищать реальну цінність заробітної плати трудящих в 1926/27 році.

Взагалі треба відзначити, що загальний тон „Контрольних цифр“ надто оптимістичний.

Мимо зазначених вище дефектів, які треба виправити Держпланові при дальшій складанню „Контрольних цифр“, необхідно ще додати по - перше, що кажучи про усуспільнені сектори народного господарства, Держплан мусів би вилучити окремо ролю кооперації й окремо ролю держустанов, а в тих місцях, де говориться про кооперацію (наприклад в товарообороті) добре було б визначити місце й значіння споживчої й сільсько - господарської кооперації кожної окремо; далі треба було - б вирізняти ролю с. - г. кооперації в справі індустріалізації сільського господарства.

Нарешті бажано, щоб пояснюючі записки до „Контрольних цифр“ були складені ясніше, бо такі вислови як „необходимо обратитъ самое серьезное внимание на политику, доход населения в широком смысле этого слова“, що повторюються як в „Пояснюючій. записці“ так і в передмові, абсолютно нічого не говорять. В них нема вказівки на те, яка саме мусить бути державна політика в таких важливих питаннях, як прибутки населення.

Не вважаючи на зазначені вище дефекти, рецензована брошура безумовно цікава і її треба рекомендувати кожному, хто цікавиться питаннями радянської економіки.

Дуже добре, що в книжці подано дискусії осіб, які брали участь в обміркуванні „контрольних цифр“. Неоднакові думки й заперечення товаришів, що виступали, зрозуміти допомагають багато питань, які через що - небудь оминула основна доповідь Держплану.

С. Певзнер

Аграрне питання. Підручник. Склали М. Левенштам і Л. Грушевський. За редакцією В. Качинського. Д. В. У. ст. 460. Ціна 3 крб. 50 коп.

В нашу епоху загостреної боротьби між капіталістичним світом та пролетаріатом, що буде підвалини нового соціалістичного суспільства — особливого значіння набуває аграрне питання. Оскільки хліборобське сільське населення складає величезну більшість населення в СРСР і у всьому світі — од позицій селянських мас, в боротьбі пролетаріата з капіталом залежить як темп, так і ближчі наслідки цієї боротьби. Висвітлення інтересів різних груп селянства, як проміжних шарів капіталістичного суспільства, встановлення правильної лінії поведінки що до селянських мас, втягнення селянських мас в інтереси соціалістичного будівництва — це основні питання аграрної проблеми в наші часи, на які дає відповідь книга „Аграрне питання“.

В роботу по реконструкції нашого сільського господарства втягнені тисячі фахівців — агрономів, землевлаштувателів, кооператорів і т. і. Для успішності їхньої роботи в напрямку до перебудови селянського господарства потрібне правильне марксистське, ленінське уявлення про соціально - економічну природу як сільсько - господарських

продуцентів, так і економічних особливостей самого сільського господарства, — однієї з найбільших галузів всього народного господарства. В галузі теорії селянського господарства в умах нашої технічної інтелігенції — агрономів, землеустроїників то-що — ще й досі здебільшого непохитно панують неонародницькі ідеї, що культивувались школою Чаянова, Макарова, Челінцева, та їх прихильниками. Ці ж ідеї знаходять своїх прихильників та апологетів й серед діячів української досвідної справи в галузі економіки сільського господарства (Філіповський, Коротков). На Наркомземівські кошти ці ж ідеї насаджуються в головах українських агрономів та дослідників.

Оцій стихій дрібнобуржуазної теорії, що навалюється на свідомість наших сільсько-господарських соціальних інженерів-земробітників, — книга „Аграрне питання“ — супроставить марксистську теорію аграрного питання в текстах класиків марксизму: Маркса, Енгельса, Леніна. Кавтського (доренегатського періоду).

Книга починається розділом про еволюцію аграрних взаємовідносин від доби первісного комунізму, з'ясовує умови й причини утворення приватної власності на землю, визначає умови утворення феодального суспільства та класи великих земле-власників. Дається характеристика селянського господарства феодального періоду, причини його товаризації й умови утворення ринку на провесні капіталізму.

Далі з'ясовані моменти зародження капіталізму в сільському господарстві, підвалиною для того була експропріація селянства та перетворення сільських хліборобів в найманих робітників як для промисловості, так і для поміщицьких „хлібних фабрик“.

Про цей момент експропріації селянства в інтересах капіталізму, з усіма його далішими економічними наслідками, — забувають наші новітні, згадані вище, теоретики селянського господарства. Ці ж моменти, „вписані вогнем та мечем в історію людства“ на провесні розвитку капіталізму — в модифікованому вигляді зараз вписуються в історію сучасної боротьби пригноблених мас проти своїх капіталістичних гнобителів.

Розділ про велику та дрібну продукцію в сільському господарстві дає належну оцінку тих моментів дрібного виробництва, що ніби то складають перевагу дрібного селянського господарства над великим.

Далі розглянуто роль машини в сільському господарстві, їх прогресивний вплив на сільсько-господарське виробництво.

З'ясовано ремісничий (мануфактурний) характер селянського та сільського господарства взагалі. Освітлено роль для сільського господарства електрифікації, як передумови до фабричного способу продукції в сільському господарстві в межах, що їх припускає природа сільсько-господарського виробничого процесу.

Розділ про земельну ренту коротко висвітлює природу цієї економічної категорії капіталістичного суспільства і значіння її за капіталізму. Добре висвітлені особливості розвитку капіталізму в хліборобстві. — Розділ про хибі звичайного економічного дослідження селянського господарства в значній мірі може бути перенесений і на наших сучасників, економістів з неонародницького табору, що за еволюцією сільсько-господарських „виробничих районів“ не помічають глибоких соціально-економічних процесів диференціації селянства та моментів класової боротьби на селі.

Розділ — „Капіталізм у російському хліборобстві“, складений на підставі досліджень В. І. Леніна — дає характеристику та аналіз розвитку капіталізму в російському сільському господарстві до і після аграрної реформи 1861 р.

Розділ „Марксизм і народництво“ з'ясовує погляди народників на капіталізм в Росії, як явище штучне й Росії невластиве, віру народників в самотність кол. Росії та ідеалізацію народниками селянства — вихвалення „общини“, „артільності“ і т. д. — як основних будів — то форм виробничо-господарської організації селянства в Росії, в протилежність „спорченому“ капіталізмом Заходу.

Розділ „Аграрне питання та соціал-демократія“ з'ясовує особливості аграрного питання в к. Росії в порівнянні з Заходом, та виявляє еволюцію поглядів на аграрне питання серед самої російської соціал-демократії. Дається аналіз класової боротьби на селі за революцію 1905 р. та висвітлюється знайня гасла того періоду боротьби проти забутків кріпацтва на селі. Наводиться лєнінське обґрунтування аграрного програму більшовиків після революції 1905 року та з'ясовується роль і значіння гасла націоналізації землі в аграрному програмі соціал-демократії (більшовиків).

Мають великий інтерес питання критики аграрних програмів інших партій, боротьбу з якими п. оводила партія більшовиків. Дається критика меншовицької „муніципалізації“, ес-ерівської „соціалізації“, кадетського аграрного програму та програмів інших правих партійних групіровок в складі Державної Думи 1 та 2 скликання.

Частина IV книги присвячена програмі комуністичної партії в аграрному питанні та способам його вирішення в період нашої революції. Зокрема відзначається постанову 2 Всеросійського З'їзду Рад, де ухвалено закон про землю.

Всі поворотні етапи революції на селі, зокрема відношення до середняка висвітлені в розділі лєнінським аналізом подій. Докладно з'ясовано в розділі період переходу до „НЕП'у“ введенням продподатку замість продрозверстки. Словами Леніна дано прогноз наступним подіям на селі й усьому господарчому будівництву СРСР. Ув'язка з селянською економікою, кооперативний програм будівництва соціалізму в нашій країні, де більшість населення складає селянство, взаємини міста з селом за нової політики — знайшли докладне висвітлення в цьому розділі.

Частина V книги містить розділи про Комінтерн і його аграрний програм та лінію в роботі на селі серед усіх країн світу. Особливе значіння в цьому розділі мають тези Леніна по аграрному питанню, прийняті 2-м Конгресом Комінтерна та директиви Комінтерну про застосування цих тез для роботи на селі в різних країнах.

Частина VI книги висвітлює основні етапи земельної та сільсько-господарської політики в актах радянської влади, всеросійського, українського та всесоюзного урядів. Наводяться так само основні постанови партії з'їздів та керуючих парторганів що-до сільського господарства та роботу на селі.

Такий різноманітний та багатий зміст книги „Аграрне питання“. Ми радили-б відповідним органам подбати про те, щоб ця книга стала підручною у земельних спеціалістів, кооператорів, сільських радянських інтелігентів. Особливо ми бажали б, щоб маси земробітників опанували ідеями, що викладені в опій книзі, і щоб ці ідеї допомогли розв'язанню того ідейного туману що-до розуміння природи селянського господарства, — яким застелено свідомість масових земробітників — роботою новітніх модерних економістів — неонародників, що боготворять та модернізують своїх учителів: Чайнова, Челінцева і К-о.

Книгу можна особливо рекомендувати практичним діячам по сільському господарству. Коли б же аграрник з теоретичними інтересами бажав найти тут повну відповідь на окремі теоретичні питання — такої відповіді він не знайде. Це торкається особливо розділу про теорію земельної ренти, та про модифікацію економічних категорій капіталістичного суспільства й хліборобства, аналіз яким давався в теоретичній частині книги.

Неприємне вражіння робить невдала іноді термінологія та важкувата мова перекладів з Леніна, Маркса, то-що. Напр., замість слова „отрезки“ — вживається вираз „нарізки“, що вказує на нерозуміння перекладачем сути самого поняття „отрезки“, якими називались частини корінних кріпацьких наділів, „одрізаних“ на користь поміщиків. Слово „община“, що є певним і чітким поняттям, перекладається невиразним словом „громада“, що викликає плутанину і може визначати російське „общество“ й з великою натяжкою — „общину“. Або вираз: „надмір робочих рук“ — невиразний термін, що має значить: „избыток рабочих рук“. Треба пожаліти, що висока ціна книги стане на перешкоді придбання цієї книги широкими колами сільської інтелігенції, для яких ця книга мусила б в першу чергу в пригоді стати.

Ф. Полонський

Україна. Статистичний щорічник. Видан. ЦСУ. X. 1926 р. Стор. XVI 47 + 407. Примірників 2000. Ціна 2 крб. 50 коп.

З переведенням демографічного перепису по СРСР та розробкою цього надзвичайно цінного матеріалу, гадаю, кінчається так звана переходова доба в житті нашої радянської державної статистики: збирання часами дуже неповних, сумнівного характеру статистичних відомостей.

Але на повороті до нових досягнень у галузі статистичних знань, маємо в нашій державній українській статистиці досить гарні праці.

Маю на увазі виданий не що давно ЦСУ статистичний щорічник, де зроблено підсумки по основних питаннях господарчого життя в напрямку: площі, населення, його освіти та охорони здоров'я, з розглядом комунального та сільського господарства, промисловости, транспорту та нарв'язку, праці, торгівлі, комерції, фінансів.

Суб'єкт господарчої діяльності, як і сама господарча робота людини на УСРР, розглянуті надзвичайно повно, детально, на підставі досить нових статистичних відомостей. Є навіть тенденція розглянути окремі галузі господарства не тільки в стані статистики, але й динамічн, напр. працю.

Трохи незрозуміле вміщення в цій книжці вже відомих „найголовніших показників економічного та культурного рівня АМСРР та округ УСРР“ (стор. 1-47): якщо хотілося просто вмістити в книжку зайві відбитки, це ще зрозуміло. Справа в тому, що між цим матеріалом та дальшими сторінками нев'язка по закладах ценової промисловости (1,28; II, 104), здобуванню мінералів (1,28; II, 100), харчо-смаковій (1,29; II 115),

обробці животини (1,29; II, 121-122), текстильній (1, 29; II, 123), виробу одягу, взуття, туалету (1,29; I, 125), про кількість виробничих одиниць дрібної й кустарно-ремісної промисловості (1,29; II, 130). Теж треба сказати відносно закладів та обігу торговельних установ (1,33; II, 234 та 238); про с.-г. кооперативи (1,35; II, 301,303), кустарну промисловість (1,35; II, 307), ощадно-позичкові товариства (1,35; II, 308), всі прості податки (1,37; II, 346).

Правда, не дивлячись на цю нев'язку в цифрах, частини перша та друга збірника одна одну доповнюють, хоча й неминучі повторювання. Особливо гарна ув'язка матеріалу по сільському господарству. Абсолютно нових відомостей все ж таки нема в збірнику: Дніпропетровська округа береться в старих межах, весь час згадується вже зліквідована округа Павлоградська, нікуди не приєднано передані до УСРР з Курської губернії землі. Виходить, що доручення Раднаркому виконано ЦСУ далеко не повно (див. „передмова“).

Трохи незручно взагалі в щорічнику давати відомості не за один певний момент, а за різні, напр., на 1 січня — 1926 року, а поруч із цим за 1923 рік (стор. 4).

Дуже потрібно дати відомості про нацсклад та соціальні властивості населення УСРР, не обмежуючись тільки округовими містами стор. 4 — 11).

Не слід би й надалі вживати „десятини“ (стор. 12), „пуди“ (стор. IX, 26), „верстви“ (стор. IX, 256).

Не дивлячись на зазначені хиби, вважаю, що в цій книжці згруповано все нове про народне господарство УСРР, особливо в її майже що останньому адміністраційному розподілі.

Піщинин

„Вся Украина на 1926/27 год в пяти частях. Адресно-справочная книга. Изд. „Украинский Экономист“. II. 1926 г. Стр. XIV + 48 + 240 + 1395 + 240 + 732. Тираж 3.000. Цена 15 руб.

Ця справочна книжка на 1926/27 рік вийшла майже першою по всій СРСР, з надзвичайно вичерпуючими адресами, з значним рекламним матеріалом, видана навіть дуже розкішно.

В цій справочній книжці, однак, багато матеріалу для вивчення господарства УСРР.

Сюди по-перше слід зарахувати статтю проф. Волкова про районування та господарство України (частина перша). Далі, в розділі третьому подано відомості про адміністративно-територіальний поділ УСРР, з точним зазначенням навіть по районах площі та населення в них. Розділ четвертий присвячено промисловості УСРР так добувальній, так і оброблюючій.

Хоча зазначені матеріали, особливо в розділах 3 та 4 не являються вичерпуючими, бо завдання книжки зовсім інше, гадаю, що й тут треба дещо надалі усунути. Якщо навіть використано, за винятком Сталінської округи (про площу) та Харківської (про населення), відомості на 1/X — 1925 року, подані ЦАІК'ом, необхідно не вживати „версты“, вивіряти цифри про площу та населення, встановити будь-яку площу окрестностей.

По відділу промисловості (розділ четвертий) необхідно забути про зліквідовану Гайсинську округу (стор. 193), Шахтинську округу, яка вже по-за межами УСРР (стор. 6, 13). Ніякого відношення до УСРР не має Ялтинська кіно-фабрика (стор. 240). Не досить повні відомості подано про торфозробку та харчову промисловість УСРР.

Дуже бажані карти промисловості та торгівлі відповідно до нового адміністраційно-територіального розподілу УСРР.

Ціна на книжку надзвичайно висока.

Піщинин

Щербина В. І. Нові студії з історії Київ. ВУАН К. 1926, 166 стор.

У передмові до цієї книжки акад. М. Грушевський зазначає, що автор її „з суворовитриманим документалізмом щасливо сполучає нерв історика - суспільника, історика - оповідача... Вихованець гуманної школи Пирогова, безпосередній учень Драгоманова, член Київського історичного гуртка 1880 — 1890 р.р., кермованого Антоновичем, він не плаче над руїнами старого життя; не жалкує за одкинутими неминучим процесом економічними і політичними формами, не хапається того, що мусіло одійти і одійшло... він вдивляється в ті перспективи, які розгортає перед його дорогою батьківщиною соціалістичне будівництво робітничо-селянської України“. І це, безумовно, надає значіння статтям автора, не зважаючи на спеціальний часом антикварний чи архівний характер їх.

Статті, що розміщені в даній книзі такі: Нариси з історії Києва (1654 — 1914); Давні плани міста Києва (1638 — 1837), Мапа Київського повіту половини XVIII в.; Шулявщина або Шулявка; Стрілецька та Рейтарська вулиця у Києві; Головні будівлі Печерської

Лаври; Так звані архимандричні покої Київської лаври; Старі Київські кам'яниці на Подолі та „Артемиха“, Упривілейовані вийти міста Київ „именоуемого Подола“; Ждан Тадрина, Київській вийт кінця XVIII в.; 1744 р. у Києві; Чи була Київська Лавра в'язницею, як монастирі російські?; Київський відділ „Российского Библейского Общества“; До історії жіночої освіти у Києві.

Як висловлюється К. Антонович у передмові до збірника („Праці В. І. Щербини з історії Києва“), почав працювати над історією цього міста ще з дев'яностих років, коли (у 1892 р.) видруковано було його першу розвідку за заголовком: „Киевские воеводы, губернаторы и генерал-губернаторы (1654—1775)“. З того часу історик подав по-над 70 праць, присвячених історії України (переважно м. Києва), а також літературі та етнографії. Тому методичний досвід у нього немалий. Про це свідчить зараз і перша з статтів збірника (Київ 1654—1914 рр.). Історик зупиняється над питанням ділячи епоху на періоди, що визначаються певним історичним явищем, а саме — хмельниччина, захоплення на довгий час і під Московською владою магдебурзького права самоврядування, занепад під впливом ріжних обмежувань з боку російського уряду, починаючи з Петра I (стиснення Київської торгівлі через силкування повернути справу до морів Білого та Балтицького, підозрілість до лаврської друкарні, академії (у зв'язку зі справою Мазепи), з якої, за наказом Петра було вислано за кордон багато студентів. Після Петра порушувалося вже користування вільностями, особливо за часи Ганни. Права стали „под ведением гетмана и Киевских губернаторов“.

Тоді Апостол зумів шляхом створенням інтриг підчас обрання нового вийта підкорнути під свою владу місто. Лизавета відносилась до Києва краще, однак Розумовський ставився тоді проти самоврядування. Царювання Катерини було продовженням хоч і в інших формах царювання Петра. Відмінні під російських установи викликали в неї теж негативні відношення. Було скасовано гетьманство і на Україні став господарювати Рум'янцев. Засновано було „наместничество“. Запало міське господарство. Слідуючий період автор характеризує, як період переваги у місті та й у цілому краю польської культури (освітня діяльність Чацького), далі йшов період застосування до міста російської системи офіційної народності. Касувалися установи Чацького, притиснуто було масонську ложу „Соединенных Славян“, довелось стерпіти декабризму. „Неуклонно преследовал единую политическую цель“ Б. Біков (згадаємо утиски університету). Мали свої впливи кримська війна, польське повстання 1863 р. Одначасно з темними явищами автор помічає й позитивне-поступовий зріст культури, розвиток промисловости й торгівлі коло другої та в другій половині XIX ст., збагачення міста черз архітектурне будівництво, що невпинно йшло, особливо з XVIII ст. У наслідку перед останньою виною Київ став одним з найкультурніших міст цілої Європи. Несмутно дивиться автор і на будучину міста, відзначаючи діяльність Окрилану, зріст промисловости після військової розрухи, навчальну роль Києва. Інтересна стаття про старі плани Києва, розглядаючи які, Щербина дивиться на них, як на певну ілюстрацію культурного та економічного розвитку міста.

Цінною для історика української архітектури є його розвідка про головні будівлі Київської лаври, до статті прикладено численні фотографії. Автор подає цінний історичний коментарій, досліджуючи, яку саме участь брали в цім будівництві представники політики й відповідних. Докладно, з поданням багатьох документальних матеріалів, оповідає про будівання Лаврської дзвіниці.

Повні інтересу, через живий й ясний виклад статті про старих Київських вийтів, про „Артемиху“ — енергійну жіночу постать, про яку в свій час ходила низка переказів чисто легендарного змісту. До того статті про вийтів відзначаються вмінням автора зв'язати діяльність окремої особи з епохою та історичними подіями, що в данім разі особливо важливе, характеристика іменно вийтів була - б неповна, коли - б автор не підійшов до неї з цього боку. Мішанство відіграло сильну роль у ті часи, й його участь надавала вийтівству певний колорит; значно ускладнювалась справа, коли було засновано губернаторство.

Стаття „Чи була Київська Лавра“ в'язницею, як монастирі російські? доводить, що була. Автор спирається тут на лаврські справи з 1753, коли Таємна канцелярія надіслала до Лаври на ув'язнення кількох офіцерів, де інших з них тримали в підземеллі в кандалах. Там де-які з них і загинули. Важна для історії освіти на Україні стаття про заснування в Києві жіночих шкіл. Автор наводить про полеміку між духівництвом та сторінниками жіночих шкіл, що розпалася з приводу відкриття фундуклеївської гімназії. Як і завжди, Шульгін стежить за розвитком справи в певнім історичнім аспекті.

Сказане не вичерпує значіння збірника. Кожна з статтів змістовна й, головне, ясно й систематично викладена, що полекшує користування. Для історії Києва вона цінна, як продовження інтересу до цього міста, котрий виявили у свій час такі вчені, як Болховітінов, Максимович, Закревський, Лебединцев, Микола Петров, С. Голубев.

Окрім статті М. Грушевського, Антиповича та С. Шамрая про історичні праці В. І. Щербини є стаття С. Глушка про педагогічну та громадську діяльність історика, бібліографія його праць, а також текст привітання Щербині від спільного зібрання Української Академії Наук з приводу його п'ятидесятирічного ювілею.

В книжці маються інтересні знімки зі старих планів Києва та його будівель, а також два портрети історика.

Ів. Єрофіїв

К. Копержинський. Обжинки. Одеське Наук. при Укр. Акад. Наук. товариство. Секція іст. - філол. № 1. Одеса. 1926, 60 стор.

Ця докладна стаття має на увазі дослідити, як, в яких умовах обряд обжинок, якому властиво належало зійти ні нащо, особливо після довготривалого занепаду магичної основи, почав нараз одужувати, набирати нових, неможливих у стадіях близьких до первісного життя форм, почав взагалі одужувати. Автор, аналізуючи обряд, по-перше зупиняється на впливі в цім обряді з боку весільних процесій. Огляд розвитку цих процесій в побуті слов'янства подає існування типів шлюбного поїзду: нівельований тип, архаїчний — військо-земський. Взаємовідношення між весільним обрядом та обрядом збору врожаю визначаються довгим рядом східних моментів (зупинка перед ворітьми, гроші (викуп), присутність на чолі процесії дівчини з вінком, а за неї невпорядкованої юрби, звінчаних дівчат („дружечок“, „світилок“), ляскання батогами то-що). Цей вплив, на думку дослідника, полекшувала спільна мета обидвох обрядів — забезпечити для людей щастя, врожай, добробут, а також одночасність, односезонність обрядів (осінь). Дослідник далі зупиняється на оригінальній формі життя обряду обжинок, що перенесла його за межі селянського побуту. Це — обжинки на коронації в Празі. Подается докладний опис цього обряду; в ньому відразу помічається агітаційний засіб королівського двора та тої касты, що його підтримувала. Тут досить прорізно проглядає засіб до виявлення перед народом королівської могутності. Це було потурання народнім звичаям, імітація близькості короля до народу — крок конче необхідний в інтересах монархії. Інтересні також обжинкові обряди на виставках, теж в Чехії. Наведено про „свято хмелярів“ ще з 1791 р., пражські обжинки з р. 1795, які відрізнялися від народніх впорядкованістю та штучною ніби програмністю. Мета цих процесій — пропаганда розведення хмелю, льону, зернового хліба, то-що. Зокрема пражська виставка мала на меті пропаганду ремесел (бондарства, колісництва й т.и.). Господарями виставок були заможніші верстви. Прикінцеві привітання, особливо в пізніших формах виставкових процесій, були засобом підвищення місцевої влади, подібна традиція, зазначає автор, старовинного походження. Так використовував свято власник, потім рабовласник, поміщик, нарешті представник влади. Дуже інтересний розділ: „Мінковецьке свято Церери“ в Мінківцях на Поділлі, яке встановив відомий чудасій граф Гнат Мархоцький у XVIII ст. Чудернацьке поводження, ексцентричність у вчинках, різкий характер, небажання йти за впливом життя — це все спричинилось до того, що встановлення святкування 15 серпня мало для самого феодала судову неприємність. Автор скористовує дані судових справ, мемуари сучасників, статті Ролле, а також низку джерел західно-європейських, що відбилися на святкуванні у маєтку графа Мархоцького, особливо французькі революційні свята, що скористали, як відомо, храми. Поголосок про це йшла далеко. Таким „кошунником“ з точки зору сучасників був і Мархоцький, своєрідний сторінник французького раціоналізму в дусі Вольтера. Треба додати, що він мав в процесії 1793 р. в соборі Паризької богоматері і зразки цих обжинкових обрядів (урочиста колісниця, знаряддя хліборобства, снопи). Подібне робив і до того з незвичайною пишністю сам Мархоцький, скориставши каплицю.

Закінчується розвідка оглядом розвитку загального процесу збору врожаю за нової доби. Взятю це в історичній перспективі існування певної традиції, що дуже цікаво автор добачає й зараз. Новітня обрядовість збору врожаю, що організується в наші часи за приписами з губерніяльних та округових центрів, супроводиться промовами, виставками, несеннями знарядів виробництва. Описано картину цього „походу“. На чолі йде Старий рік з „відчитом“ про минулий період, за ним „революціонери Землі“ й карнавал — старі й нові с.-г. знаряддя, дерев'яний плуг, коли він ще зберігся, залізний плуг, трактор, як „голова“ усім с.-г. машинам, вбогий селянин-сівач з повним сівальським знаряддям, за ним сівалка, що засіває значно успішніш, косарі, молотники то-що. Окремо йдуть організації з своїми виробами: с.-г. комуни, артілі, з зразками того, що вони мають; несуть на виду величезний сніп жита, далі йдуть школярі з колосками на паличках то-що. Над усім, звичайно, панує сучасна ідеологія, господарчі завдання нашої доби.

Розвідка „обжинки“ переведена дуже ґрунтовно, скористовує і подає велику літературу питання й в нашій етнографії є єдиним дослідом питання.

Ів. Єрофіїв

„Бібліологічні Вісті“ Український науковий Інститут Книгознавства. 1926, № 3/12 Київ, 1-а фото-літ-друкарня Держтресту Київ-Друк., Н. 4 + 5-96 стр., (28,5 x 19,5), ц. 1 крб. Тираж 1000.

Кожний номер „Бібліологічних Вістей“ доводиться вважати за значну подію. Це, перше всього, з тої причини, що й сьогодні з бібліологією (зокрема з бібліографією) у нас — не гаразд. Це доводиться підкреслювати, бо як-раз тепер на долю бібліографії, як ніколи, випадає виключна роль в культурному будівництві.

З другого боку, ще й сьогодні українська бібліографія не покликана до того будівництва. Ще й сьогодні бібліографія — це розкіш, яку не маємо змоги собі дозволити.

В той час як в Росії бібліографія набрала стихійного характеру, у нас — мертво. Там бібліографія досягла за останні роки надзвичайного розвитку, у нас доводиться відзначати як видатний факт появу чотирьох номерів на рік — „Бібліологічних Вістей“.

Звичайно, як порівняти те, що мала й що зробила українська бібліографія перед революцією до стану теперішнього, то можна констатувати певні досягнення. Але таке порівняння не може нас втішати, нам треба дивитися з того, як ми відстаємо від загального стану бібліології, як науки. Тут картина сумна.

Є сили, був би й ентузіазм до роботи; треба дати можливість виявитися тим силам. Без відповідної уваги з боку належних державних органів, видавництва та суспільства — справа й далі животитиме.

Вище ми сказали, що кожний номер „Бібліологічних вістей“ має цінність. Вартість № 3 — окрема.

Зміст цієї книжки визначає ім'я, так тісно пов'язане з історією української книжки:

График Георгій Нарбут. Книжка присвячена його пам'яті й оцінці його діяльності.

Ф. Ернст — „Г. Нарбут та нова укр. книга“, схарактеризувавши укр. книжку з боку її оздоблення до революційного часу, визначає місце Нарбута, як графика укр. книжки, перед революцією і далі, за часи революції. Статтю ілюстровано зразками робіт Нарбута. Загалом — стаття дає уявлення про його діяльність, скоріше характеристику, але не дає росту самого майстра з його етапами світогляду, що виявилися в певних оформленнях. Виклад — цілком хронологічний, опис — формально-зовнішній. Коли б не було ілюстрацій, заважко було б орієнтуватися в мистецькому шляху Нарбута.

Мало сказати, що „Нарбут завжди почував себе українцем“. Дуже мало вбачати „українську стихію“ в його „формальній мові“ (Нарбута) та в сюжеті. На цьому позначилися певні часи, з певним економічно-соціальним укладом. Одно кажуть зразки № 3 і 4, друге — № 7 і 8, інше № 11 і 12, ще інше № 13 і т. д. На ілюстраціях, повторюємо, це виявляється, текст з цього боку нічого не дає. Не обгрунтовано твердження автора, що Нарбут переходив етапи: романтика, захоплення зразками народного мистецтва, став „революціонером в мистецтві книги“. Кінець кінцем, ця частина статті не дає нового про Нарбута. Доводиться рекомендувати читачеві звернутися до кн. „Георгій Нарбут“ (вид. ДВУ, 1926), де в ст. того ж автора Ернста читач найде висвітлення тих моментів, що про їх тут ми кажемо, й далеко більший матеріал. До речі, автор, підкреслюючи триумф Нарбута, не дає відповідних зразків („Бібл. Вісті“ № 3, ст. 20).

Друга частина цієї ст. „Сучасна українська книжка“ — справляє інше враження. На стор. 24-28 автор дав поглиблений аналіз зовнішнього вигляду сучасної книжки. Тут є методологічний підхід, обгрунтовано фактами певні твердження й вказано фактори, що обумовлюють обличчя укр. книжки від 1917 року.

Голлербах Е. — в ст. „Г. І. Нарбут як майстер обгортки“ дає характеристику передківської діяльності художника. Розглядаючи відповідний матеріал в хронологічному порядку, автор дає певні синтези що до творчості Нарбута, ілюструє „особистий смак, велике художнє почуття, яскраву індивідуальність“

Певну рису до творчості Нарбута додає Голлербах в ст. „Книжні знаки Г. Нарбута“. Тему подано в стислому викладі. У вступі автор визначив ті моменти, з яких треба підходити до оцінки *ex libris*'ів. Розглядаючи книжні знаки роботи Нарбута, автор обмежується чисто зовнішнім описом їх. Як раз сам автор і не дає своєї критичної точки погляду на роботу Нарбута за тими вимогами, що сам зазначив. Коли скажемо, в *ex libris*'і „Гербового відделення“ (№ 1), відбилися ті принципи, з якими, на думку автора, треба підходити до розгляду знаку, то не з'ясовано других *ex libris*'ів роботи Нарбута. Приміром *ex libris*'у Дубенського, Значко-Яворської.

Цінні є дві статті (Михайлів Юх. — „Фрагменти спогадів про Г. І. Нарбута“ Балицький П. — „Спогади про Г. І. Нарбута“), що додають певні риси до портрету художника Нарбута, до його інтимно-мистецького життя. Ці риси так до речі для усвідомлення обличчя естета Нарбута.

В. Січинський — („До питання про автора гравюр укр. перводруку“) зупиняється на питанні з книгознавства, суто академічного характеру, а саме: хто був автором деворита апостола Луки в Львівському „Апостолі“ 1574 р. Подає лише гіпотезу, що автором був Лаврентій Пилипович.

В. Міяковський — „Цензурний акт 1876 р.“ Як видно з назви, статтю присвячено тому закону царського уряду Росії, що припинив українську культуру. Автор подає генеологію того закону. Ця дата покрила десятиліття української історії. Відкрити цю історію чергове завдання. Ст. Міяковського одна із сторінок цієї історії. Дає цікавий матеріал.

Останню частину номера складають рецензії й хроніка.

Побажання на адресу „Бібліологічних вістей“ — в цілому:

Рівнобіжно з темами на історичні теми з бібліології, давати більше місця питанням нашого сьогодення, розробленню тих живих проблем, що стоять нині і виникли в процесі роботи коло піднесення укр. культури.

(Питання методології в бібліографії).

Тоді журнал не перебільшить ухилу в бік історизму, зв'яжеться з живою роботою й черговими проблемами.

М. Я.

Іван Нечуй - Левицький. Бурлачка. Редакція і вступні статті А. Ніковського. „Сяйво“ 1927 стор. 283.

На допомогу „Книгоспілці“, що останніми роками постачає читачеві „вибрані твори українських класиків, стало нове В - во „Сяйво“, що видало вже кілька книжечок. Прекрасні назовні видання (кращі за книгоспілчанські), умілий вибір творів і нарешті добра редакція текстів справляє приємне враження. Разом з В - вом появився на обрії критичному призабутий останніми роками, як критик, А. В. Ніковський, що в свій час був далеко не останнім на критичному полі. В названій книжці до повісті Нечуя додано дві його критичні статті „Бурлачка“ (літературний аналіз), „Мова „Бурлачки“). В них пізнаємо тонкого критика з тою ж імпресіоністичною манерою письма, що характерна була і для старих його робіт.

Про законність такого естетичного аналізу, що спирається головню на суб'єктивні враження і в малій мірі зважає на історичні перспективи, не будемо тепер говорити.

В уськмі разі треба означити низку тонких спостережень, що вносять дещо нове в характеристику Левицького. Інтересно роз'язане питання про назву твору, зроблено низку тонких зауважень про „суховатість“ манери Нечуєвої, що яскраво позначається і в цій повісті. Одноманітність „фізична“ й психологічна дієвих персонажів, якась дуже простолінійна інтрига і т. д. — справді характерні для повістей Нечуя. Алеж зробивши такі безперечно правильні зауваження критик намагається найти ближчу розгадку цієї манери в психології автора і приходить до висновків... що до деякої міри підривають довір'я до естетичного аналізу. Вся причина отакої „ляльковости“ героїв криється, як гадає критик, в особливих рисах вдачі Нечуя — старого парубка, педанта і взагалі людини холоднуватої, нездатної до темпераментного виступу ні в житті, ні в літературі. Щаслива догадка! Але вона може переконати хіба тоді, коли ми знехтуємо літературне оточення, з якого вийшла „Бурлачка“.

Справді, от критик закидає Нечуєві трафаретність описів зовнішності, не позначає них живими індивідуальними рисами — „чорні брови, карі очі, рожеві уста, чорний ус“ і т. д. Алеж запитаємо його: а персонажі у Квітки, Марка Вовчка? Хіба вони виразніші, хіба ж вони не такі ж штамповані? Згадаймо зовнішній вигляд найбільше „емоціональної“ героїні Квітки Марусі? Думаю, що не можна всього валити на „старого парубка“ Нечуя, дещо безперечно в його творах є наслідком літературної традиції. Так само не завжди переконують посилання критика на вдачу Нечуя, коли він говорить про громадський, так би мовити, тон „Бурлачки“. Мабуть певніше було б, коли б критик замість психологічних екскурсів спинився на ідеології тої суспільної групи, яку репрезентував Нечуй. Мова Нечуя (друга стаття), на думку критика, так само позначається рисами деякої одноманітності, суховатості. Особливо видно це на синтаксисі — бідна фразеологія, непішній епітет, шаблонні повторення: Супроти фразеологічної розмаїтості Вовчкових творів стиль Нечуя виглядає досить убого. Це пояснюється тим, що Нечуєві бракувало почуття, бракувало органічного потягу до творчості — в його творах відчувається швидче розумовий, головний підхід за завдання, ніж безпосередній стимул. З висновками критика можна погодитися, алеж з певними застереженнями...

Рівняти цих двох видатних письменників не можна, забуваючи на історичну перспективу. В своїй творчості Нечуй репрезентує новий етап в розвитку української літературної мови, пориваючи в деякій мірі з традиціями Квітки, що позначаються не

тільки в творах Вовчка, а і в „Люборацьких“ Свидницького. Квітка і Марко Вовчок використовували форми живої усної розмови в усіх її властивостях. Розповідь у них іде завжди від першої особи, що давало спроможу вільно користуватися фразеологічним багатством живої говірки. Нечуй в своїх творах дає перші спроби в укр. письменстві „об'єктивного“, описового стилю, намагається звільнитися від народнього оповідача в своїх творах. І це історично було потрібно: українські письменники переходили до широких полотен, намагалися стати вривень із зразками рос. реалістичного роману, а для цього безпосередньої народньої новельки було замало. (Що Нечуй міг писати не гірше за Вовчка в „народньому стилі“ — свідчить його баба Палажка і баба Параска.) Отже не будемо зменшувати значіння літ. творчості Нечуя.

Але ці зауваження не зменшують цікавості статтів А. В. Ніковського, написаних свіжо, оригінально і бездоганною мовою.

А. Шамрай

Іван Франко. Твори т. VII, VIII. Книгоспілка - Рух, Харків - Київ. 1926 р.

Коли, може, не так дуже важно, в якому томі буде Франкова повість, як тільки збережена хронологічна її послідовність, то дуже важне друге завдання, зібрати разом і видати дрібні його оповідання та нариси, що давали б письменникову суцільність. Уся Франкова творчість відповідала потребам сучасних йому людей й потребам часу, а тим більше його сатири, казки, дрібні оповідання, публіцистичні статті в художній формі, що були справжньою реакцією на соціально-політичні відносини в Галичині, де змальовані „суспільна боротьба, національні свари, такі чи інші реформи“, і де поет і письменник-громадівець пропагував свої ідеали, що були і є яскравим образом його громадсько-політичних думок. Саме такі оповідання в найбільшому звязку „з суспільним розвоєм, провідними суспільними змаганнями, з кипучою класовою боротьбою“. Вони є „правдивим, свідомим і живим виразом інтересів, смаку, поглядів і почувань суспільности“. (І. Франко, Наша белетристика, Ж. і Ст. 1896 р. кн. I.) Коли великі ще його твори були дуже тісно зв'язані з європейськими темами, що тоді панували в літературі, та з їхньою технікою, то менші й маленькі оповідання побіч таких, що визначаються прекрасною технікою, що їх виношував письменник дуже довго, навіть цілими роками, поки вийшли вони в досконалішій формі, (Передмова до збірки „Добрий заробок“ Твори, т. I. Стор. 195), були й такі, що не стояли на височині, не відповідали художнім вимогам великого письменника й не раз майже нічим не рїжнилися від публіцистичної статті чи фейлетону. Саме в VII-ому томикові маємо такий рід твору — це „Наша публіка“. Сам І. Франко видав цю статтю разом із іншими сатирами й оповіданнями в збірці „Місія“, „Чума“, наче показуючи тим, що цей фейлетон зв'язаний із провідними думками в зазначених оповіданнях. Цеж та публіка, що в 90-тих роках („Наша публіка“ написана 1896 р.), не хотіла займатися науковими питаннями, філософією, економією, науками, що не хотіла давати справжньої літератури, а в 80-тих роках цілком підлягла клерикалам, боронила унії, займалася обрядами. В одному й другому випадкові праця серед народу — це голошення унії, наука релігії й насправжній страх перед селянином, якийсь псевдо-аристократизм. Отже 1887 р. пише Франко сатири „Місія“, „Чума“, а 1896 р. статтю „Наша публіка“. Там виступи проти тієї публіки, що боїться селянина, його дикости, що вважає за найважливіше завдання унію, тут виступи проти тих, що кінчать свою працю серед селянства на „Просвіті“, „Народній торгівлі“, а в літературі малюють селянина в таких творах, як „Капраль Гимко“, „Убога Марта“ (т. VII. Стор. 326), боячися, щоб не було за багато „хлопостики“. „Наша публіка“ серед художніх творів — показчик того, як І. Франко з'єднував громадську працю з працею письменника, вона наче підтверджує не раз висказувану думку Франкову, що письменник і поет живе тими самими інтересами, що й інші люди, рїзняється тільки тим, що може боротися художнім засобом, коли інші не мають цієї можливості. Так сатири „Місія“ і „Чума“ мають не тільки спільний фундамент і генезу, але й ідейний зв'язок із поемою „Панські жарти“. Жертва селян, що не знає границь, любов до тих, що для них працюють, і рівночасно вказівки для попів, як вони можуть працювати серед селян, коли вони не ставлять собі за мету тільки боротьбу за унію, коли мета їхня не лежить у вірі й церковних обрядах, ось думки, що лягли в основу так поеми, як і цих оповідань. Саме знання не дає любови, але зрозуміння життя через його тверду школу, дає людям виrozumість і любов, показують нам і казка „Як пан собі біди шукав“ і величава поема „Смерть Каїна“. Один і другий твір — це боротьба проти геккеліянів, що знали тільки вовчу логику, що запевняли, що „з нагромаджених скарбів думки має користати тільки мале число думаючих“, що проголошували думку, що „на гною виростає цвіт“ і т. ін. Спільна думка теж і в оповіданні „Хома з серцем, Хома без серця“ та в поемі „Мойсей“. Таких прикладів сила, і це показує, як треба

бути обережним при підборі оповідань ув одній збірці. Розуміється, не можливо разом давати поезію й оповідання, казку чи сатиру й поему, але треба вважати на підбирання однородного художнього матеріалу чи літературного жанру в одному томі. Франко допоміг нам у цьому, бо сам видавав такі оповідання й казки та сатири збірками, що в них пробивалася одна провідна думка, одна ідея. Так повставали циклові збірки „Добрый заробок“, „Панталаха“, „Малий Мирон“, „З бурливих літ“, „На лоні природі“ й інші. Правда не раз сам письменник перевидавав і збирав разом твори, що були написані з іншою метою, а тепер коли змінялися обставини, мали ще й інше завдання. Так напр. ескизи „Рутенці“ мали за мету боротьбу з молодим міщанством серед галицької інтелігенції 70-тих років, що сама не здаючи собі справи, виказувала буржуазні інстинкти. Їх видає Франко 1912 р. збіркою й має на меті не тільки боротьбу з „рутенством“ (своєрідним галицьким міщанством) у політиці, але теж із „рутенством“ у мистецтві. Вони мають дати не тільки типи й портрети, але й мають „послужити невеличким антиподом супроти привички деяких молодших наших письменників черпати теми до своїх творів із власної чистої або й зовсім нечистої фантазії, а не з живої дійсності, яка все і скрізь одиноким може бути джерелом живої та плодючої поетичної творчості“. (Т. VII. Стор. 426—427). Не раз І. Франко дописував деякі твори, щоб надати збірці більше опуклої провідної думки, наприклад до збірки „На лоні природі“, „Маніпулянтка“, „Малий Мирон“. (Т. VIII. Стор. 321).

Видавець Франкових творів Ів. Лизанівський пішов зовсім справедливо за починком самого автора й по можливості притримується Франкового видання. Але не зовсім. Є зміни в інших томиках, є й у VII та в VIII. Ще в VII-му томі, що складається з трьох збірок чи циклів, що їх видав сам Ів. Франко, цеб-то збірки „Рутенці“, „Сім казок“, „Місія“, „Чума“, можна знайти спільне тло, це типи галицької інтелігенції (Рутенці, Місія, Чума). Казки й сатири та галицькі громадсько-політичні відносини (Сім казок). Важче однак знайти спільну думку в томику VIII, де маємо зшиті до купи білими нитками дві збірки „На лоні природі“ і „Батьківщина“, що різняться своїми провідними думками. „На лоні природі“, збірка з 1905 р., що містила в собі правда нариси й оповідання з різних часів, але мала одну провідну думку ц. т. боротьбу з егоїзмом, що поза своє я не знає нічого, боротьбу проти відриву від життя так у суспільних справах як і мистецтві. Через те ніяк, на мою думку, не можна було розривати цієї збірки, й оповідання „Під оборогом“, що саме для цієї збірки написав його Франко 1905 р., не слід було поміщувати в III томі. Так само й інші оповідання цієї збірки перейшли в цей томик автобіографічних нарисів, хоча сам І. Франко туди їх не поміщував. Залишені п'ять інших оповідань із цієї збірки (На лоні природі, Шука, Дріяда, Оді profanum vulgus, Сойчине крило) штучно прицеплені до другої збірки „Батьківщина“, видання, що мало завдання дати збірку характерів ідеалістів і практиків у житті (Батьківщина, Геній, Вільгельм Тель, Пирого з черницями), мало мету показати, як селянська земля переходить у руки експлуататорських елементів, тема, що нею займається Франко в другій половині 80-тих років і в 90-тих р. (Батьківщина, Гава і Вовкун), як поодинокі елементи не можуть жити з праці рук чи то з праці коло землі, хоча її загарбують у свої руки (Гава і Вовкун), як вони купують собі чужу працю (Гава) або знову, що „тяжка школа життя, з котрої виходять люди практичні, меткі та промислові“, може дати нам і добрих членів громади, може дати робітника, як ось Вовкун (Гершко Гольдмахер).

Різні економічні, громадські й політичні обставини та зміна Франкового погляду на життя в найширшому його обсязі — це важні чинники, що їх треба мати на увазі в коротких його оповіданнях, які завжди стоять у зв'язку з громадськими та політичними обставинами, з течіями в літературі та розумінням І. Франка, чим повинна бути літературна творчість. Цього, на мою думку, не треба забувати при виданні його творів. Через те не можна погодитися з приміткою редактора видань, що її читаємо при оповіданні „Хома з серцем і Хома без серця“, що Франко був народником-революціонером підчас писання цього твору (VII. Стор. 384). Правда, що тактика соц.-демократів відштовхувала його від них, але те як приймає Франко тактику обидвох героїв у згаданім оповіданні, ясно показує, що йому на початку 90-тих років не можна давати назви народник-революціонер.

Видано VII і VIII т. без важливих і частих помилок, тільки з деякими лексичними змінами. Часом невдале пояснення незрозумілого слова. Фацеціоніст — (VII 125) не „ухажор за жіноцтвом“, а той що вміє оповідати фацеції, жартівливі та дотепні пригоди, анекдоти й т. и.

Галицьке етимологічне $\mathfrak{f} = \mathfrak{i}$, отже має бути „Дністрянці“ VII. 319.

А. Музичка

П. Гулак - Артемовський. Твори. Редакція, вступна стаття і примітка І. Айзенштока. ДВУ. 1927, стор. 597.

В цій книзі маємо першу поважну спробу після видання „Руської бібліотеки“ зібрати до купи розкидані по старих часописах, недоступних пересічному читачеві, твори нашого видатного поета початку 19-го століття П. Артемовського - Гулака. Не можна не вітати серйозного наміру редактора подати нам повну збірку творів письменника. Крім мало відомих творів українською мовою, зібрані тут таксамо і російські твори (хоч і не всі), що звичайно доповнюють портрет П. Артемовського. Не зважаючи на трохи зневажливе до них ставлення упорядчика, вони мають безперечно певну літературну вартість, коли мати на увазі час і місце написання. Велика для вступної статті і широкі обґрунтовані примітки до текстів доповняють враження солідної, поважної праці, яку треба розглядати далеко докладніше, ніж це можна зробити в побіжній рецензії. Не маючи на це змоги, одзначаю тільки, що найпозитивнішою ознакою роботи супроти інших робіт такого роду є бібліографічна повнота, широка обізнаність з матеріалами, що стосуються і до біографії і до творів Артемовського - Гулака. Свою велику статтю редактор скромно називає „матеріалами“, підкреслюючи її бібліографічний характер. Але низка оригінальних висновків, нових спостережень дає нам право розглядати її як історично-літературний дослід, що має в собі приховати тенденцію редактора дати щось нове, „повергнути во прах“ дотеперішні погляди на нашого письменника. Виразно полемичний тон останньої частини статті безперечно свідчить за це.

В першій частині, зводячи до купи фактичні дані, спогади, листування, редактор дає нам портрет Гулака, як людини, зрештою уже відомий, крім може цікавих окремих деталей. Спиняючись проте ґрунтовно на окремих фактах зовнішньої біографії, редактор мало спиняється на ідеології письменника, а саме на його українських симпатіях, літературних уподобаннях і т. д. Так само зовсім побіжно схарактеризовано літературне оточення, серед якого працював письменник — тодішні часописи (надто „Украинский Вестник“) з боку ідеологічного й літературного, хоч деякі фактичні відомості тут і подано. Оригінальніша є друга частина статті — аналіз літературної творчості. Автор виступає із своїми міркуваннями про місце Артемовського в українському письменстві і заперечуючи дотеперішній погляд на його, як на представника школи Котляревського, характеризує Артемовського як літературного антагоніста Котляревського, як до певної міри антитезу до традицій Котляревщини, нарешті як „європейця“ і „починача“ романтичної школи в укр. письменстві. При всій моїй пошані до нових поглядів, до спроб поглибити дотеперішні оцінки, ніяк не можу погодитися з таким трактуванням творчості Гулака, тим більше, що дякувати редакторові, мав змогу відновити в своїй пам'яті дещо призабуте з Гулакових творів. Мушу признатися, що й аргументація автора так само ніби тільки ствердила мої старі погляди на Гулака, як представника школи Котляревського.

Аргументація автора зводиться до таких основних тверджень:

1) Горащеві переробки Гулака далеко вільніші супроти оригіналів, ніж Енеїда Котляревського.

2) Артемовський пробує дати зразки серйозних перекладів (Гете).

3) При характеристиці стилю Гулака попередні до І. Я. Айзенштока дослідники забували на „історичну перспективу“, забували на те, що коли нам твори Гулака видаються „бурлеском“, то за тодішнього стану перекладної літератури (і російської) таке перекручування оригіналу було цілком природне і не свідчило про свідоме бажання викликати гумористичний ефект. Відповідаю по черзі. По перше — коли до Котляревщини залічувати тільки пародійні у вузькому значінні твори, то що б власне лишилось від школи Котляревського? Як би нам тоді треба було ставитися до творів Макаровського, Писаревського та інших? Адже ж автор добре знає, що не в більшій чи меншій залежності від оригіналу сила, а в стилістичному оформленні, чим споріднюються між собою „Енеїда“, і „Вовкулака“ Олександрова, хоч у Писаревського власне пародії немає.

По-друге — справді, ми маємо у Гулака кілька спроб, де письменник ніби виходить за межі звичайних йому бурлескних форм — „Рибалка“ „Псалми“. Але треба ж мати на увазі, коли напр. писані псалми і головне їх так би мовити пропорціональне відношення до загальної бурлескної стихії в його творчості. Та коли зважати на такі одинокі спроби, то чому не згадати напр. „Романс“ Білецького - Носенка (Я згадую тебе, ти на умі одна), як і його „байки“, або прекрасний переклад Думитрашка „Молитви Маргарити“ з Фауста геть? Тай взагалі можна тоді згадати й те, що не всеж „сміявся“ і Котляревський: (його драматична діяльність). І протиставляти йому Артемовського, як „Європу“ — по меншій мірі не зрозуміло. (Маємо протилежне твердження А. Ніковського в передмові до „Миколи Джери“ про „європеїзм“ Котляревського, твердження, висловлене парадоксально, але воно безперечно має більшу рацію).

3) Бажаючи „виправдати“ комічну націоналізацію чужих сюжетів „історичною перспективою“ і наводячи на доказ „оної“ думку про оди Гулака одного персонажа з повісті Шевченка „Близнець“ (що, прочитавши оду до Пархома, дивується на точність перекладу), автор забуває, що сам же він перед цим доводив, що Гулак відчував жартівливий тон своїх творів і свідомо ставив собі завдання спробувати в серйозному стилі. Певний так само я і в тому, що це розумів прекрасно і сам автор „Малоросс. Енеїди“ — порівняти його російський переклад Катюла з Енеїдою. Алеж уявлю собі на хвилину, що справді переробки наших письменників сприймалися як поважні переклади античних авторів, то чому ж І. А. гадає, що Енеїда стояла на окремому місці і не могла сприйматися, як щось серйозне.

Яка ж різниця між Гулаком і Котляревським що до цього? Хіба та, що твір Котляревського ближчий до первотвору в сюжетній схемі? Так це очевидно тільки плюс для неї, щоб справляти на „простодушних малороссян“ ілюзію точного перекладу. Так коли вже адресуватися до Шевченкових героїв, то чому ж не пригадати того семінариста з „Близнецов“, що захоплювався Енеїдою...

На нашу думку творчість Гулака (російська і українська) виросла і розцвіла на ґрунті класицизму (переклади, байки, пародії), як і творчість Котляревського, що на своєму довгому шляху він іноді піддавався різним впливам, то тут дивного нічого немає, особливо в другий період творчості, коли він має за собою Шевченка, Куліша та інш. Треба тільки дивуватися, що він так широко йшов за старшими своїми уподобаннями уже в 50 роки, пишучи різні „послання“...

А. Шамрай

Николай Хвильовый. Синие этюды. „Мысль“, 1926.

Не можна не вітати в ідеї перекладу з сучасних українських письменників на російську мову. Необхідність цього ясно одмічена критикою — як найбільш характерну, пригадую зразу передмову проф. О. І. Білецького до „Антологии украинской поэзии в русских переводах“, де він яскраво підкреслює цей шлях для взаємного обміну здобутками з галузі красного письменства.

Нема чого казати про те, яку важливу роль відіграє взагалі культура перекладу: той факт, що на російській мові є 14 перекладів „Гамлета“ — і серед них блискучий по точності й художності переклад К. Р. — факт цей, гадаю, не потребує докладно тлумачення.

Тому особливо уважно треба придивлятися до цієї культури, тоді, коли в ній не все гаразд. В великій мірі це стосується до української перекладної культури, дуже молодішої по суті; але про це — іншим разом, можливо, в окремій статті.

Зразу ж переді мною факт невідповідного відтворення українського письменника на російській мові. Я маю на увазі „Сині етюди“ Хвильового в перекладі Евг. Курицького.

Перша елементарна і необхідна умова всякого перекладу — це його точність. Без цього ми маємо все, що вгодно, „вільні варіації на задану тему“, але не переклад.

Правда, ця умова, хоч і необхідна, але не достатня для того, щоб переклад справляв враження самостійної художньої одиниці; отже лише на базі виконання цієї необхідної умови перекладач може дбати про художність перекладу — умова, що виконується рідко, та коли навіть і виконується, то частіше в плані якоїсь „отсебятини“ перекладача, аніж в плані відтворення особливостей індивідуального стилю письменника.

Нема чого й казати, що ця друга умова не виконана в названому перекладі: для прикладу візьму хоч би своєрідно-музичні статичні мотиви природи, ритмика яких не найшла собі адеквату.

Тому доводиться говорити про першу умову. Тут на перших же кроках подібуємо неточності: так, замість „вмирають каганці“ маємо — „гаснут лучинки“ (ст. 5).

Я дозволю собі великий сумнів що до тотожності каганця й „лучинки“.

Зам. „річка була далеко в своїй глибині“ маємо: „и была эта речка загадочно своей глубиной“ (ст. 6. курсиви мої); зам. „голубили души, і в далені імпровізувало на рожевих плямах“ маємо: „голубели души и где-то вдалеке импровизировали на розовых пятнах (180) — зовсім знищене безособове речення оригіналу, і внаслідок повстає незрозуміла фраза про души, які імпровізують і т. д.

Українське „згріб“ (лапки Хвильового) перекладач подає як „сгреб“ (лапки перекладача), але зразу ж до цього додає примітку, в якій стоїть принаймні для мене зовсім незрозуміле „передал“ (ст. 62) — очевидячки, пояснення до „сгреб“.

У Хвильового маємо:

„Ах, яка тоді була чудова ніч!

У неї такі тугі зітхання, як яблука з антонівки“...

В перекладі стоїть (першу фразу минаю):

„У нее, ноги, такие тяжелые вздохи“ (10).

Я умисне подаю курсивом слово, що його перекладач дав од себе і з яким, на мою думку, не зовсім можна погодитись.

Принаймні мені, не зважаючи на близький контекст цих місць („...ніч“ та „у неї...“), здається, що „у неї“ відноситься до героїні оповідання Оксани, бо в попередньому контексті маємо: „Одної солодкої ночі Мишко віддався Оксані“...

З другого ж боку, коли навіть припустити, що ніч в плані певної персоніфікації й може зідхати, і ці зідхання ночі, „як яблука з антонівки“, — то все-ж таки краще було б в перекладі не додавати слова ніч, і цим не застосовувати ночі те, чого ясно не робить автор.

Констатуючи певну неясність автора, треба було залишити її в перекладі, а не тлумачити на свій власний смак, досягаючи цим коли не абсурда, то у всякім разі непорозуміння...

Замість „з-за коси виринав човен“ маємо „из-за косы вынырнула лодка“ (7) невідповідність слів, поданих курсивом, ясна, — *imperfektum* з відтінком многократі перекладено *perfektum*'ом.

Трапляються й прямо пропуски; так, зам., „десь на степах над озиминою цвіт стелеться“ маємо: „где-то там в степи распускается цветок“ (5). Курсива оригіналу (підкреслив я) не передано зовсім.

В даному разі справа йшла лише про два слова. Але єсть пропуски значно більші. Так в перекладі „Кота в чоботях“ зовсім немає рядків, які б відповідали такому місцю оригіналу:

„А от гаптувати — це яскраво, бо гаптувати: вишивати золотом або сріблом.

... А то буває гаптований захід, буває схід, це коли підводиться або лягає заграва. Гаптований — запашне слово, як буває лан у вересні: або трави в сіновалах, — трави, коли йде з них дух біляплавневої осоки.

Гапка — це глухо.

Ми її товариші Жучок.

І личить“.

Я навмисне навів таку велику цитату, бо це дуже важливе місце, яке характеризує властиву Хвильовому синестезичну стихію, той „запах слова“, про який він сам говорить у „Слові“ — етюді, що увійшов у збірку „Осінь“. На мою думку — це приклад фонетичної синестезії, коли замикання між двома словами утворюється на базі якоїсь фонетичної константи („Гапка“, „гаптувати“), спільної обом словам.

Не думаю, щоб перекладач цього не відчував, бо другий приклад такої ж синестезії перекладено. Я маю на увазі „Латвію“ та „латаття“ з оповідання „Свиня“, що їх відтворення найшло собі місце на ст. 126; при чому перекладач додає навіть примітку на тій же сторінці: „Непереводимая игра слов. „Латаття“ — (украинский водяной цветок“).

Звичайно, справа тут глибша, ніж звичайна собі „игра слов“...

Таких хиб проти точности, уважности перекладу чимало. Читач легко упевниться в них сам, перегорнувши сторінки перекладу. Я не певен, що подаю самі грубі приклади: накопичувати багато матеріалу не варт, виписую, що безпосереднє звертає увагу.

Нарешті — і хай це буде вже причіпка надто суворого рецензента — чим пояснити іншу перестановку оповідань в перекладі проти той, яку вони мають в оригіналі?

Це було б зрозуміло, прим., тоді, коли б перекладач робив збірку з усіх творів Хвильового; ясно, що тоді порядок належить не авторові. Але тут перекладені всі 15 оповідань „Синіх етюдів“.

Невже й досі не ясно, що порядок новел, як і віршів, у збірці, планований самим автором. — річ не випадкова? Що до „Синіх етюдів“, які закінчуються „Дорогою“ й „Ластівкою“ в оригіналі, то це, гадаю, теж ясно. І це треба було витримати в перекладі...

Одмічені хибки були б легше зрозумілі в перекладі віршів, завжди тяжкому, але вони абсолютно неприпустимі в прозовому перекладі.

Ці ж хибки спричиняються до того, що радість, яку відчуваєш, коли бачиш російський переклад не останнього представника сучасної української літератури, — на перших же кроках читання замінюється розчаруванням, поки зрештою не стає дотривою.

Гр. Майфет.

Могом та Колтон. Седі (Зліва) переклад М. Йогансена. Видавництво „Рух“, театральна бібліотека Ч. 71, стор. 104 in. 32, ц. 40 коп. Харків 1927.

П'єса „Седі“ — переробка оповідання Сомерсет Могома „Міс Томпсон“ (оповідання є в перекладі на руську мову п. н. „Миссионеры“ та „Седі Томпсон“). Провідна думка п'єси: зіткнення фанатичної, жорстокої й тупої релігійности з відчуженнями й страстями, вкладеними в людину природою.

Група пасажирів з океанського пароплава випадково, з причини карантину, мусить зупинитися й прожити на тропічному острові кілька днів. На острові лише одна гостиниця, тому всі пасажирів сходяться в цій гостиниці. Поводження й весела вдача одної з пасажирок — Седі Томпсон — не до смаку місіонерові Девідсону та його жінці, що теж приїхали цим пароплавом. Далі місіонер дознається, що Седі була проституткою і що тепер, покинувши своє ремесло й утікши від переслідувань влади, вона їде шукати роботи в іншу місцевість. Місіонер вважає за свій обов'язок „спастися бессмертну душу“ Седі і вирішає повернути її туди, звідки вона втекла та де мусить відбутися 3 роки каторги. Щоб перевести свій план, Девідсон, по-перше, звертається по допомогу до губернатора острова, а потім починає й саму Седі переконувати в тому, що їй треба „спокутувати“ гріх. Гаряча переконаність місіонерських речей, велика сила його фанатизму гіпнотизують і скоряють слабодушну Седі і вона скоро й сама цілком широко починає прагнути „спасіння“... Але, сталося, здавалось, неможливе: „спасаючи“ проститутку, преподобний отець, що навіть із жінкою жив „духовним“ шлюбом, тут піддався „диявольській“ спокусі — цілими ночами молячись із молодою, красивою Седі, пастор збуджує в собі вулкан страсти і, безсилий стримати його, кидається на Седі, щоб оволодіти нею. У Седі розкрилися очі — вона побачила місіонера в усій його „святості“ і не рятує її від пастора. А сам Девідсон кінчає після цього самогубством.

Девідсон суцільна в своєму роді натура: проповідуючи євангеліє серед негрів і ревно спасаючи їх, він настирливо лізе зі своїми приписами в усе їх життя: „Ми мусили їх учить — розповідає Девідсон — того, що гріх не тільки блудствувати, а й виставляти на ганьбу своє голе тіло, танцювати, не ходити до служби. Я об'явив, що то найтяжчий гріх, коли дівчина не прикриве грудей, а чоловік не вдягне штанів“. Ревний проповідник не обмежується однак самим впливом на „душі“ тих, кого він обдаровує „світлом христової науки“, він дуже добре розуміє значіння економічного чинника. Девідсон штрафувє негрів по особливій таксі „за всяке ухилення від істинної віри“. Найвища кара — одлучення від церкви. А одлучений „позбавляється права продавати свої кокоси й фініки. Коли ділять спійману рибу, він не одержує своєї частки. А для негра — це голодна смерть. Ще б він не боявся одлучення од церкви!“ Само собою розуміється, що, коли треба, місіонерові заходи завжди підпирає колоніальна влада, як у випадку з Седі.

Проте, Девідсон глибоко й широко вірить у справедливість свого діла, як і в те, що „змертвіння плоти“ — єдиний шлях до „спасіння душі“. І до Седі він підходить, як показано, з тими самими методами „спасіння“, що й до негрів. Але тут живе життя розтрощило мертву формулу і поборена життям, релігія впала. Тим, власне, і обмежується для нашого глядача чи читача значіння п'єси „Седі“, що вона, зостаючись у рамках буржуазного атеїзму, компромітує й нищить релігійну ідею. На більше ця п'єса, що буде драматичний конфлікт на зіткненні змагань аскетичного попа з кол. проституткою, претендувати звичайно не може.

Як драматичний твір, „Седі“ має чимало хиб. Зроблено п'єсу в реалістичній манері, вона добре розгортає дію в 1-му акті — тут цікаві контрасти й несподівані переходи дають гарний початок. Але п'єса занадто розтягнута в середині (2 і 3-я дії), тут багато розмов — переробка з оповідання відчувається. До того, не вважаючи на довготу середньої частини, авторам не вдалося змалювати внутрішній перелом Седі, коли вона вже підпадає під вплив Девідсона. Перелом цей у Седі психологічно невмотивований, а це створює великі труднощі для артистки, що має грати Седі, не підтверджується, між іншим, і спостереженнями, зробленими після постановки „Седі“ в театрі. І вже зовсім схематично й стисло написано кінець п'єси — автори, приміром, зовсім не випускають пастора на кін після його наміру (теж невизначено показаного) оволодіти Седі. Все це, звичайно, утрудняє постановку п'єси на сцені.

Гарно, переклав п'єсу Йогансен, перекладач дає цікаві з боку жанрового зразки примітивної будови речення з устаканого негрівки, примір; „Мій чоловік є дуже, дуже гарний. Так, спить дуже багато. Так, п'є дуже багато. Так, не приходиться додому дуже багато. Але завжди він дуже, дуже гарний мій чоловік“ (ст. 9).

Якістю видання — середнє. Трапляються друкарські помилки.

Й. Шевченко

СЕРЕД КНИЖОК

Красне письменство

Вапліте. — Альманах перший. 3 поезіями Тичини, Сосюри, Яновського, Бажана, Йогансена і прозою Досвітнього, Вражливого, Панча, Слісаренка, Шкурупія, Епіка, Іванова. ДВУ. Стор. 385, ц. 3 крб.

Вишня, О. — А-ну, хлопці, не піддайсь! Трете видання. 3 додатком нових гуморесок. ДВУ. Стор. 63, ц. 40 коп.

Вишня, О. — Вишневі усмішки кримські. Видання друге. ДВУ. Стор. 135 ц. 75 коп.

Вишня, О. — Кому веселе, а кому й сумне. Видання третє. 3 додатком нових гуморесок. ДВУ. Стор. 75, ц. 40 коп.

Остап Вишня. — Українізуємось. Весела книжка 1. Гумористична серія журналу „Плужанин“. Вид. „Плужанин“ 1927. Стор. 32, 32^о, тираж 5.000, ціна 15 коп.

Гулак-Артемівський, П. — Твори. Редакція, вступна стаття та примітки І. Айзенштока. ДВУ. Стор. 383, ц. 1 крб. 80 коп.

Коцюбинський, М. — Твори. Том III-й. Редакція й передне слово акад. С. Єфремова. Вид. друге. ДВУ. Стор. 265, ц. 95 коп.

Антошка Ко. — Лопанські раки. Весела книжка № 2. Гумористична серія журналу „Плужанин“. Вид. „Плужанин“ 1927. 32^о, стор. 32, тир. 5.000, ціна 15 коп.

Шевченко, Т. — Поезії („Кобзар“). Вид. друге, стереотипне. Зредагували та примітки додали І. Айзеншок та М. Плевако. ДВУ. Стор. 445, ц. 2 крб.

Леонід Первомайський. — Комса. Оповідання. Вид. „Плужанин“ 1927. 32^о, стор. 32, тир. 3.000, ціна 15 коп.

Карло Гловха. — Зачарована земля. Фантастичний роман. Перекл. із чеської мови С. Горбенка і Гр. Борисовича: Держ. Н. М. К. Наркомосу УСРР рекомендує до вжитку в книгозбірнях установ Соцвиху. ДВУ. 1926 р. 16^о, тир. 5.000 Стор. 288, ціна 95 коп.

Берта Ляск. — На крилатому коні через віки. Перекл. з німецької Г. Петренко за редакцією В. Гадзинського. Держ. Н. М. Ком. Наркомосу УСРР по секції соціального виховання дозволив до вжитку в дитячих книгозбірнях установ Соцвиху. ДВУ. 1927. in. 8^о, тир. 5.000, стор. 76, ціна 55 коп.

П. Сурожський. — На трудовий шлях. Перекл. У. С. Держнаукметодком Наркомосвіти УСРР рекомендував до вжитку в книгозбірнях установ Соцвиху. ДВУ. Юнсектор. 1927, тир. 4.000 in 16^о, стор. 142, ціна 55.

Твори Марка Вовчка. — Бібліотека українських класиків, за редакцією і з критично-бібліографічною розвідкою Ол. Дорошкевича. Том III. ДВУ. 1927. тир. 5.000, in 16^о, стор. 356, ціна 1 крб. 35 коп.

В. Винниченко. — Твори т. I. кн. 1. Оповідання. До друку зібрав Т. Черкаський. Книгоспівка. 1926. тир. 3.000. in 16^о, стор. 224, ціна 90 коп.

В. Винниченко. — Твори т. I кн. 2. Оповідання. До друку зібрав Т. Черкаський. Книгоспівка. 1926, тир. 3.000, in 16^о, стор. 432, ціна 90 коп.

В. Винниченко. — Твори т. XVI. До друку зібрав Т. Черкаський. Чесність з собою. Роман. Книгоспівка. 1926, тир. 3.000, in 16^о, стор. 270, ціна 1 крб. 10 коп.

Джек Лондон. — Матуїв Будинок. Оповідання. Переклав з англійської мови І. Попов. Загальна бібліотека. Книгоспівка 1926 р., тир. 5.000. in 32^о, стор. 108, ціна 30 коп.

Вільє де-Ліль-Адан. — Королева Ізабо. Оповідання. Перекл. з франц. мови А. Венгеров. Загальна бібл. Книгоспівка. 1926 р., тир. 5.000, in 32^о, стор. 44, ціна 15 коп.

Ж. Дюамель. — Бенгальський Зяблик. Оповідання. Перекл. А. Рєставицького. Загальн. бібліот. Книгоспівка. 1926, тир. 5.000. in 32, стор. 62, ціна 20 коп.

В Джекобс. — Сновидець. Перекл. П. Тенета. Загальна бібліотека. Книгоспівка, 1926, тир. 5.000. in 32^о, стор. 54, ціна 20 коп.

В. Таль (Товстонос). — Смерть Тараса Бульби. (Бенефіс Никанорovichа) Комедія буфонада на одну дію. В. Р. К. при відділі мистецтва Управління політосвіти НКО УСРР до вистави у робітничих клубах дозволив. Театральна Бібліотека ДВУ. 1926, in 32^о, тир. 5.000, стор. 32, ціна 15 коп.

Вас. Еллан. — Поезії. 3 передмовою М. Хвильового. ДВУ. Харків, 1927 р. in 16^о, тир. 3.000. стор. 106, ціна 80 коп.

Могом та Колтон. — Седі (Злива), переклад М. Йогансена. Театральна бібліотека ч. 71. За постановою В. Н. Р. Р. Відділу Мистецтв НКО. УСРР від 20 — X — 1926 р. під № 2187 п'єсу до вистави дозволено. Кооперативне видавництво „Рух“ Харків. 1927, in 16^о, тир. 6.000, стор. 104.

Л. Старицька - Черняхівська. — Останній сніп. Драматичний етюд на 1 дію. Театральна бібліотека № 69. За постановою В. Н. Р. Р. Відділу Мистецтв Головного Політосвіту НКО УСРР від 18 — III — 1926 р. за № 1870 п'єсу до вистави дозволено. „Рух“ — 1926 р. Харків. in 16°, тир. 4.000, стор. 30, ціна 20 коп.

Матвієнко — Овчаренко — Муринець — Степовий. — О пекли ся. Комедія на 3 дії. Театральна бібліотека ч. 67. За постановою ВРНК при відділі Мистецтв НКО. УСРР від 15 — V — 1925 р. під № 753 п'єсу до вистави дозволено. „Рух“, Харків, 1927 р., in 16°, тир. 6.000, стор. 50, ціна 30 коп.

Іван Франко. — *Boa constrictor*. Повість (твори т. XI) „Рух“ Харків, 1927, in 16° тир. 3.000 стор. 156, ціна 65 коп.

Дитяча література

Брасюк, Г. — Устинка. Оповідання. ДВУ. Стор. 32, ц. 20 коп.

Жук, М. — Прийшла зима. ДВУ. ц. 50 коп.

Коллоді, К. — Пригоди дерев'яного блазника горішка. ДВУ. Ст. 112, ц. 75 к.

Поліщук, В. — Бездрик-кумедник та коماشка-горупашка. ДВУ. ц. 1 крб.

Біб-ка Військового сектору

Лібединський, Ю. — Партзбори. ДВУ. Стор. 54, ц. 25 коп.

Новіков - Прибой, А. — В бухті „Відрада“. ДВУ. Стор. 46, ц. 25 коп.

Штейгер, П. — Червоний літун. ДВУ. Стор. 64, ц. 35 коп.

Біб-ка Юнацького сектору

Вороніцин, І. — Шліссельбурзька кріпость і каторга. ДВУ. Ст. 167, ц. 80 к.

Галкін, К. — По царських в'язницях. ДВУ. Стор. 164, ц. 75 коп.

Критична біб-ка

Майфет, Ф. — Матеріали до характеристики творчости П. Тичини. ДВУ. Ст. 68, ц. 1 к.

Соц. - економ. та політична література

Кіров, А. — До історії ВЛКСМ. Матеріали. ДВУ. Стор. 351, ц. 1 крб. 25 коп.

Ленін, В. — Молодь. ДВУ. Стор. 94, ц. 22 коп.

Ленін, В. — Підготовлення більшовизму. ДВУ. Стор. 390, ц. 1 крб. 20 к.

Ленін, В. — Пролетарська держава. ДВУ. Стор. 383, ц. 1 крб. 90 коп.

Ленін, В. — Сторінки з щоденника. ДВУ. Стор. 61, ц. 12 коп.

Ленінська хрестоматія — Підручна книга для навчання ленінізму. ДВУ. Стор. 629, ц. 2 крб. 90 коп.

Лясоцький, Я. — Комсомол Польщі у боротьбі. ДВУ. Стор. 102, ц. 60 коп.

Резолюції XV конференції ВКП(б). ДВУ. Стор. 79, ц. 12 коп.

Слабченко, М. — Матеріали до економічно-соціальної історії України XIX століття, том II-й. ДВУ. Стор. 278, ц. 2 крб. 80 коп.

Христюк, П. — Нарис історії класової боротьби та соціалізму. Том II. Буржуазні революції й зав'язки робітничого руху. Видання друге, перероблене й доповнене. ДВУ. Стор. 294, ц. 2 крб. 50 коп.

Література для шкіл і ріжня

Блонський, П. — Основи педагогіки. ДВУ. Стор. 176, ц. 1 крб. 60 коп.

Козачок, А. — Бджільництво. ДВУ. Стор. 110, ц. 1 крб. 50 коп.

Корнілов, К. проф. — Підручник психології. Виклад з погляду діалектичного матеріалізму. ДВУ. Стор. 150, ц. 1 крб. 50 коп.

Лінніченко, М. — Фізика з метеорологією. Част II. ДВУ. Стор. 128, ц. 1 крб. 65 коп.

Лозинський, С. — Нариси з соціальної педології. ДВУ. Стор. 94, ц. 1 крб.

Мандрика, А. — Вимір шкільної успішности. ДВУ. Стор. 267, ц. 3 крб. 50 к.

Меленевський, П. — Підручник англійської мови. Для технічного персоналу. Вид. III. ДВУ. Стор. 218, ц. 2 крб. 30 коп.

НКО УСРР. — До перевиборів рад. ДВУ. Стор. 91, ц. 30 коп.

Ніколаї, Б. — інж. — Опір матеріалів. ДВУ. Стор. 372, ц. 4 крб. 50 коп.

Рубашкін, В. проф. та Івакін, А. проф. — Анатомія та фізіологія. ДВУ. Стор. 349, ц. 4 крб. 50 коп.

Шарлемань, М. — Словник зоологічної номенклатури. Ч. I. Назви птахів. ДВУ. Стор. 64, ц. 70 коп.

Ол. Дорошкевич. — Підручник історії української літератури. Видання друге. Книгоспілка, in 8°, тир. 5.000, стор. 346, ціна 2 крб.

ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ

„ВСЕСВІТ“

НАЙЦІКАВІШИЙ УНІВЕРСАЛЬНИЙ,
ІЛЮСТРОВАНІЙ ТИЖНЕВИЙ ЖУРНАЛ

„ВСЕСВІТ“ містить у кожному номері
поверх 50 ілюстрацій.

„ВСЕСВІТ“ друкує оповідання найліпших
українських та закордонних
письменників.

„ВСЕСВІТ“ освітлює всі найцікавіші події
в галузі політики, науки й
техніки.

ВИПISУЙТЕ, КУПУЙТЕ,
ВИМАГАЙТЕ ЩО-ТИЖНЯ „ВСЕСВІТ“

ПО ВСІХ КІОСКАХ ЗАЛІЗНИЦЬ,
У ВСІХ ГАЗЕТЧИКІВ

Ціна окремого номера 15 коп.

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ:

На місяць (4—5 номерів) . . . — крб. 60 коп.

» 3 місяця 1 » 80 »

» 6 місяців 3 » 60 »

» 12 місяців 7 » 20 »

„ВСЕСВІТ“ разом з „ВІСТЯМИ“

На місяць 1 крб. 50 коп.

» 3 місяця 4 » 50 »

» 6 місяців 9 » — »

» 12 місяців 18 » — »

ПЕРЕДПЛАТА ПРИЙМАЄТЬСЯ у ХАРКОВІ,
головна контора, вул. К. Лібкнехта, № 11, в округах
у окрупновнажених «ВІСТИ», по всіх поштових
конторах та по всіх залізничних кіосках

